

मूल्य ₹ १५/-

हसती दुनिया

(नवीनी)

अंक ११ • वर्ष १६ वे • पृष्ठे ५२ • नोवेंबर - २०२२

७५वा निराकारी सत्र समाप्तम्

हसती दुनिया

(मराठी)

अंक ११० वर्ष १९ वे ० पृष्ठ ५२० नोवेंबर - २०२२

बालकांच्या गौडिक्या आणि आध्यात्मिक विकासाची आगळी वेगळी भेट

(पंजाबी, इंग्रजी व हिंदी भाषेतसुधा प्रकाशित)

संपादक
राजेंद्र थोरात
(अवैतनिक)

सजावट व चित्रे
स्वनिल वि. नाटवळ
राजनंदन कृ. पिंपळकर ● श्रीकांत द. पाटील

संत निरंकारी मंडळ (चेंबूर) करिता मुद्रक व प्रकाशक
श्री. चंद्रकांत अनंत जाधव यांनी ही हसती दुनिया पत्रिका
संतोष प्रिंटर्स, जय शिवाजी नगर, कात्रक रोड, बेस्ट डेपो,
वडाळा, मुंबई- ४०००३१, येथे छापून संत निरंकारी
भवन, ५० मोरबाग रोड, दादर (पूर्व), मुंबई- ४०० ०९४.
येथे प्रकाशित केली.

कार्यालयाचा पत्ता

५०, मोरबाग रोड, संत निरंकारी सत्संग भवन,
दादर, मुंबई - ४०० ०९४

E-mail : marathihastiduniya@gmail.com
Website : www.nirankari.org

लेखकांच्या मताशी सहमत असणे अनिवार्य नाही

देश	१ वर्ष	३ वर्ष	५ वर्ष	११ वर्ष
भारत/नेपाळ	₹ 150	₹ 400	₹ 700	₹ 1500
यू.के.	£ 15	£ 40	£ 70	£ 150
यूरोप	€ 20	€ 55	€ 95	€ 200
अमेरिका	\$ 25	\$ 70	\$ 120	\$ 250
कॅंडा/ऑस्ट्रेलिया	\$ 30	\$ 85	\$ 140	\$ 300

स्तंभ

- दोन शब्द ०४
- विचारपुण्य १०
- दादाला विचार या १३
- शब्दकोडे १४
- वैज्ञानिक प्रश्नोत्तरे १५
- दिव्यवाणी २५
- वाढदिवसाच्या शुभेच्छा २६
- हसा मुलांनो हसा ३०
- आरोग्याचा मंत्र ३५
- सामान्य ज्ञान ४७
- चित्र काढा आणि रंग भरा ५०

चित्रकथा

- आजोबा १६
- किंटी ३८

२०

कथा

○ कर्म सुंदर तर जीवन सुंदर	०५
○ मंत्रिपदासाठी योग्य	०८
○ विषमतेचे कारण	२०
○ दैवगतीचा खेळ	२३
○ खरी मौल्यवान वस्तू	४४
○ कंजूष पिता	४५

विशेष व प्रेरक प्रसंग

○ व्यक्तिविशेष	०७
○ तेजस्विनी	२२
○ भ्रमंती	३२
○ समर्थ दर्शन - भाग ११	३४
○ संतकथा	४२
○ स्वामी विवेकानंद : प्रेरक प्रसंग	४३

४४

४८

४९

कविता

○ बालसत्संगाचे वरदान	१२
○ सद्गुरुच्या बागेमधली फुले	३७

स्वप्नं अशी पहा

२१ नोव्हेंबर १९६३ हा दिवस भारतीय इतिहासात सुवर्णाक्षरांनी लिहून ठेवण्यासारखा आहे. याच दिवशी सुप्रसिद्ध शास्त्रज्ञ डॉक्टर अब्दुल कलाम यांच्या नेतृत्वाखाली भारताचं पहिलं अंतराळयान अवकाशात झेपावलं.

अंतराळ संशोधनातील अधिक ज्ञान आत्मसात करून त्याचा फायदा भारताला व्हावा म्हणून डॉक्टर कलाम यांना अमेरिकेतील ‘नासा’ या अंतराळ संशोधन संस्थेमध्ये प्रशिक्षणासाठी पाठवण्यात आलं. तेथे अतिशय सजग राहून त्यांनी जे जे काही शिकता येईल ते ते बारकाईने शिकण्याचा प्रयत्न केला.

नासामधील खडतर प्रशिक्षण पूर्ण करून ते नव्या जिद्दीने भारतात परतले. त्यांच्यावर एक महत्वाची जबाबदारी होती. ती म्हणजे स्वबळावर बनवलेलं भारतीय अंतराळयानाचं प्रक्षेपण करणं. अतिशय कमी मनुष्यबळ, प्रशिक्षित तंत्रज्ञ व अत्याधुनिक साधनांची कमतरता असूनही डॉ. कलामांनी जे जे उपलब्ध होतं त्यातून स्वस्त पर्याय निवडून, स्वतः संशोधन करून आपल्याला हव्या त्या साधनांची निर्मिती करत थोड्याच काळामध्ये ही अशक्यप्राय गोष्ट शक्य करून दाखवली. जगाच्या बरोबरीने चालायचं तर प्रगत देशांना आपल्या अस्तित्वाची दखल घेण्यास भाग पाडायचं म्हणून त्यांनी अंतराळयान तयार केलं. अथक परिश्रमाने भारताचं पहिलं अंतराळयान तयार झालं; पण

ते उड्हाणासाठी प्रत्यक्ष तळावर न्यायचं कसं? कारण त्यासाठी हाती होता फक्त एक ट्रक आणि हातांनी चालवायची एक क्रेन. यान कसंबसं ट्रकने उड्हाण तळावर नेण्यात आलं; परंतु क्रेनने उचलून ठेवताना ते तिरपं झालं. इंधन गळती सुरु झाली. त्याच दिवशी संध्याकाळी यानाचं प्रक्षेपण होतं. एवढ्या कमी वेळात बिघाड दुरुस्त करणं शक्यच नव्हतं; परंतु सर्वांनी आपली शारीरिक क्षमता पणाला लावत हातांनी हे यान सरळ केलं आणि त्यातील बिघाड दुरुस्त करून यानाचं यशस्वीपणे प्रक्षेपणही केलं.

मित्रांनो, डॉक्टर कलामांनी प्रगत देशांसारखं आपल्याही देशाचं अंतराळयान अवकाशात प्रक्षेपित करण्याचं स्वप्न पाहिलं होतं. त्यासाठी त्यांनी दिवसरात्र एक करत अतिशय खडतर परिश्रम घेतले होते. म्हणूनच त्यांनी तरुणांना सल्ला देताना म्हटलंय, ‘स्वप्नं अशी पहा, जी तुम्हाला झोपू देणार नाहीत.’ हे शब्द केवळ शब्द नव्हते तर तो त्यांचा प्रत्यक्ष जीवनानुभव होता.

- राजेंद्र थोरात ...

पौराणिक कथासार

कर्म सुंदर तर जीवन सुख्वी

ए कदा भगवान शिवशंकर आणि पार्वती माता पृथ्वीतलावरील लोकांच्या सुख-दुःखाविषयी चर्चा करत असताना पार्वती मातेने भगवान शंकरांना सांगितले, प्रभ! या धरतीवर जे दुःखी आहेत ते अधिक दुःखी होत आहेत आणि जे सुखी आहेत ते अधिक सुखी होताना दिसत आहेत. असा भेदभाव आपण का करता? जे दुःखी आहेत

त्यांची दुःखं आपण पटकन दूर का करत नाहीत? त्यावर भगवान शंकर म्हणाले, हे पार्वती! मी त्यांच्या सुखदुःखात कधीही हस्तक्षेप करत नाही. त्यासाठी ते स्वतःच जबाबदार आहेत. त्यांच्या उत्तराने मातेचं समाधान झाले नाही. तेव्हा भगवान शंकर म्हणाले, आपण असं करु या पृथ्वीतलावर मनुष्य रूपात जाऊन दोन दिवस राहू

पार्वती माता तयार झाली. दोघंही मनुष्यरूप धारण करून एका गावात आले. भगवान शंकर म्हणाले, आता आपण मनुष्य रूपात आहोत तेव्हा आपल्याला इथं राहायचं तर स्वयंपाक बनवून जेवावं लागणार. तू चूल पेटव, तोपर्यंत मी स्वयंपाकाचं साहित्य घेऊन येतो. पार्वती मातेने एका झाडाखाली जागा साफ केली. चूल मांडण्यासाठी ती विटा शोधायला गेली. तिथे दोन—चार घरं मोडकळीस आलेली तिला दिसली. घराच्या भिंती अर्धवट ढासळलेल्या होत्या. पार्वती मातेने तिथूनच तीन विटा काढल्या आणि चूल मांडली. तेवढ्यात भगवान शंकरजी आले. ते म्हणाले, पार्वती, या विटा तू कुठून आणल्यास? पार्वती माता म्हणाली, गावात काही घरं मोडकळीस आलेली आहे. घराच्या भिंती पण ढासळलेल्या आहेत. मी या विटा तिथूनच आणल्यात. त्यावर शंकरजी म्हणाले, मोडकळीस आलेल्या घराच्या विटा आणून त्या घरांना तू आणखी खराब केलेस. चांगल्या घराच्या विटा का नाही आणल्या? पार्वती माता म्हणाली, हे काय बोलणं झालं का? अहो, जी घरं चांगल्या स्थितीत आहेत त्यांच्या विटा काढून आणल्या तर ती सुंदर घरं खराब झाली नसती का! म्हणून जी घरं आधीच खराब झालेली आहेत, मोडकळीस आलेली आहेत त्यांच्या विटा घेतल्या तर काय बिघडलं?

त्यावर हसत हसत भगवान शंकर म्हणाले, पार्वती! तू मला जो प्रश्न विचारला होता ना, की जे अधिक दुःखी आहेत ते अधिक दुःखी होत आहेत आणि जे सुखी आहेत ते सुखातच आहेत. असे

का याचं उत्तर आता तुला समजलं ना? पार्वती माता म्हणाली, नाही, जरा स्पष्ट करून सांगा. त्यावर भगवान शंकर म्हणाले, माणसाचं जीवन देखील या घरांसारखं असतं. जी माणसं आपल्या कर्माकडे लक्ष देत नाहीत, दुर्लक्ष करतात. अशा लोकांचं जीवन मोडकळीस आलेल्या घरासारखं असतं. ते सुधारण्याएवजी दुर्लक्ष केलं. तर ते आणखीनच मोडकळीस येतं. तसं त्यांनी वेळीच कर्मात सुधारणा केली नाही तर त्यांच्या जीवनात दुःखाची भर पडतच जाते. कारण त्यांनी आपल्या कर्माकडे दुर्लक्ष केलेलं असतं; परंतु जी घरं सुस्थितीत आहेत त्या लोकांनी घराकडे अधिक चांगल्या प्रकारे लक्ष दिलेलं असतं आणि ते नेहमी काळजी देखील घेत असतात. तसं माणसाने आपल्या कर्माकडे जर अधिक लक्ष दिलं, कर्म जर चांगली केली तर त्या पक्क्या घरांसारखं त्यांचं जीवनही आनंदात आणि सुस्थितीमध्ये राहील. मग त्यांना दुःखाची झळ कशी पोहचणार? पार्वती मातेला तिच्या प्रश्नाचं उत्तर मिळाले. दोघंही पुन्हा स्वस्थानी निघून गेले.

तात्पर्य, सुख किंवा दुःख हे मनुष्य आपल्या कर्मानेच प्राप्त करत असतो. जे सत्कर्माविषयी सदैव दक्ष असतात त्यांच्या जीवनाची इमारत सुस्थितीत राहते. पण अधर्म, अनैतिकता अशा दुष्कर्मामुळे जीवनाची इमारत मोडकळीस येते आणि तिथे दुःखच दुःख वाट्याला येतं. म्हणून माणसाने सत्कर्माकडे अधिक लक्ष घावं.

कर्म सुंदर तर जीवन सुंदर, हेच खरे!

गायक नट विष्णुपंत पागनीस

१२ डिसेंबर १९३६ रोजी संत तुकाराम महाराज हा मराठी चित्रपट प्रदर्शित झाला. या चित्रपटाने अनेक विक्रम केले. आजपर्यंत जेवढे चित्रपट चालले त्यापेक्षा अनेक पटीने हा चित्रपट श्रेष्ठ ठरला. त्यामुळे एका चित्रपटगृहात तर वर्षभर सुरु होता. शिवाय आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सन्मान मिळालेला हा पहिलाच भारतीय चित्रपट होय.

या चित्रपटात संत तुकाराम महाराजांची भूमिका ‘विष्णुपंत पागनीस’ या गायक नटाने केली. त्या काळी चित्रपटात काम करणाऱ्या कलाकारांना जेमतेमच मानधन मिळत असे आणि ते सुद्धा चित्रपट प्रदर्शित झाल्यानंतर. संत तुकाराम महाराज हा चित्रपट सुपर डुपर हिट झाल्यामुळे चित्रपटाचे निर्माते विष्णुपंत पागनीस यांच्याकडे मानधनाचे पाकीट घेऊन गेले. ते पाकीट पाहून विष्णुपंत म्हणाले, मी हे मानधन घेणार नाही. निर्माते म्हणाले, ठरल्यापेक्षा दुप्पट रक्कम आहे. विष्णुपंत म्हणाले, तरीही मी घेणार नाही. निर्मात्यांना काही कळेना. त्यांना वाटलं

चित्रपटाने जास्त धंदा केला म्हणून विष्णुपंत यांना जास्त मानधनाची अपेक्षा असणार, तेव्हा ते म्हणाले, चार पट देतो... आता तरी घ्या त्यानंतरही विष्णुपंत शांतपणे म्हणाले, ज्या निर्माती तुकारामांच्या भूमिकेनं मला अजरामर केलं, त्या भूमिकेसाठी मी मानधन कसा घेऊ?

विष्णुपंतांनी या भूमिकेसाठी तुकारामांचा वेश परिधान केला. त्यानंतर ते तुकारामाची भूमिका निभावता निभावता खन्या अर्थाते त्यांच्यासारखे जीवन जगले. त्यांच्या नसानसात तुकाराम महाराजांची विरक्ती, भक्तिभाव भिनला. अभिनय करता करता संत तुकाराम महाराजांच्या भावभावनांशी ते कधी एकरूप झाले हे त्यांचे त्यांनाच कळले नाही. त्यानंतर मात्र शेवटपर्यंत ते या भूमिकेतून बाहेर पडले नाहीत. या अविस्मरणीय भूमिकेनंतर लोक त्यांना ‘महाराज’ म्हणून लागले. त्यांच्यामध्ये तुकारामांचे वैराग्य आले होते. त्यांनी गायलेला ‘आधी बीज एकले’ हा अभंग आजही लोकप्रिय आहे. या भूमिकेसाठी परिधान केलेला तुकाराम

(पान ०९ वर)

मंत्रिपदसाठी योग्य

ए कदा अकबराच्या बेगमला बिरबलाचा खूप राग आला. त्यामुळे ती अकबरावर रुसली. अकबराने तिला रागावण्याचे कारण विचारले. त्यावर ती म्हणाली, “जहांपनाह, तुम्ही बिरबलाचे खूप लाड करता. त्याला मंत्रिपद देऊन डोक्यावर बसून ठेवलंय. वास्तविक पाहता माझा भाऊच खरा मंत्री होण्याच्या लायक आहे. तुम्ही बिरबलाला आताच्या आता काढून त्या जागी माझ्या भावाची नेमणूक

करा.” अकबराने बेगमला परोपरीने समजावून सांगण्याचा प्रयत्न केला, की बिरबल कसा योग्य आहे, त्याला प्रजेची आणि माझी किती काळजी आहे, हे समजावून सांगण्याचा प्रयत्न केला; पण तरीही बेगम आपला हड्ड सोडेना. ती म्हणाली, माझ्या भावाला तुमची किती काळजी आहे हे तुम्हाला कसं कळणार? तुम्ही त्याला संधी देऊन तर बघा! अकबर म्हणाला, ठीक आहे! दुसऱ्या दिवशी

अकबराने बेगमच्या भावाला सांगितले, की मला गाजर खाण्याची इच्छा आहे. उद्या बाजारातून चांगल्या प्रतीचे गाजर घेऊन ये. बेगमचा भाऊ बाजारात गेला. त्याने विचार केला, की गाजर खाऊन जर बादशहाच्या पोटात दुखू लागले तर...? त्याने वैद्याकडे जाऊन औषध घेतले. आता या औषधाची मात्रा किती घ्यायची हे माहीत नव्हते त्यामुळे त्याने औषधासोबतच वैद्यलाही बरोबर घेतले. नंतर त्याच्या डोक्यात विचार आला, की जर वैद्याच्याही औषधाने राजाला गुण आला नाही तर...? आणि त्याचा मृत्यू झाला तर....? त्यासाठी लागणारे अंत्यविधीचे सामानदेखील त्याने सोबत घेतलं आणि तो राजवाढ्यात आला. बादशहाने विचारले, अरे हे काय घेऊन आलास ? तेव्हा सगळी घटना सविस्तर सांगत तो म्हणाला, खाविंद! मला तुमची काळजी वाटत होती म्हणून मी हे सगळं सामान मी आधीच घेऊन आलोय. बादशाह म्हणाला, ठीक आहे; पण मी जे आणायला सांगितले होते ते गाजर आणलेस की नाही? त्यावर खाली मान घालत बेगमचा भाऊ म्हणाला, क्षमा असावी महाराज, ज्या गाजरांमुळे तुम्हाला त्रास होणार होता ते गाजर मात्र आणायचे राहूनच गेले. तेव्हा अकबर बेगमकडे बघत म्हणाला, पाहिलंत बेगमसाहेबा, तुमच्या बंधूराजांना माझी किती काळजी आहे ती! मग आता तुम्हीच सांगा याची नेमणूक कुठल्या पदावर करायची बर? त्यावर बेगम मात्र काहीच बोलू शकली नाही. बादशहा म्हणाला, शेवटी बिरबल तो बिरबल! बिरबलाची सर कोणाला तरी येईल का?

गायक नट विष्णुपंत पागनीस

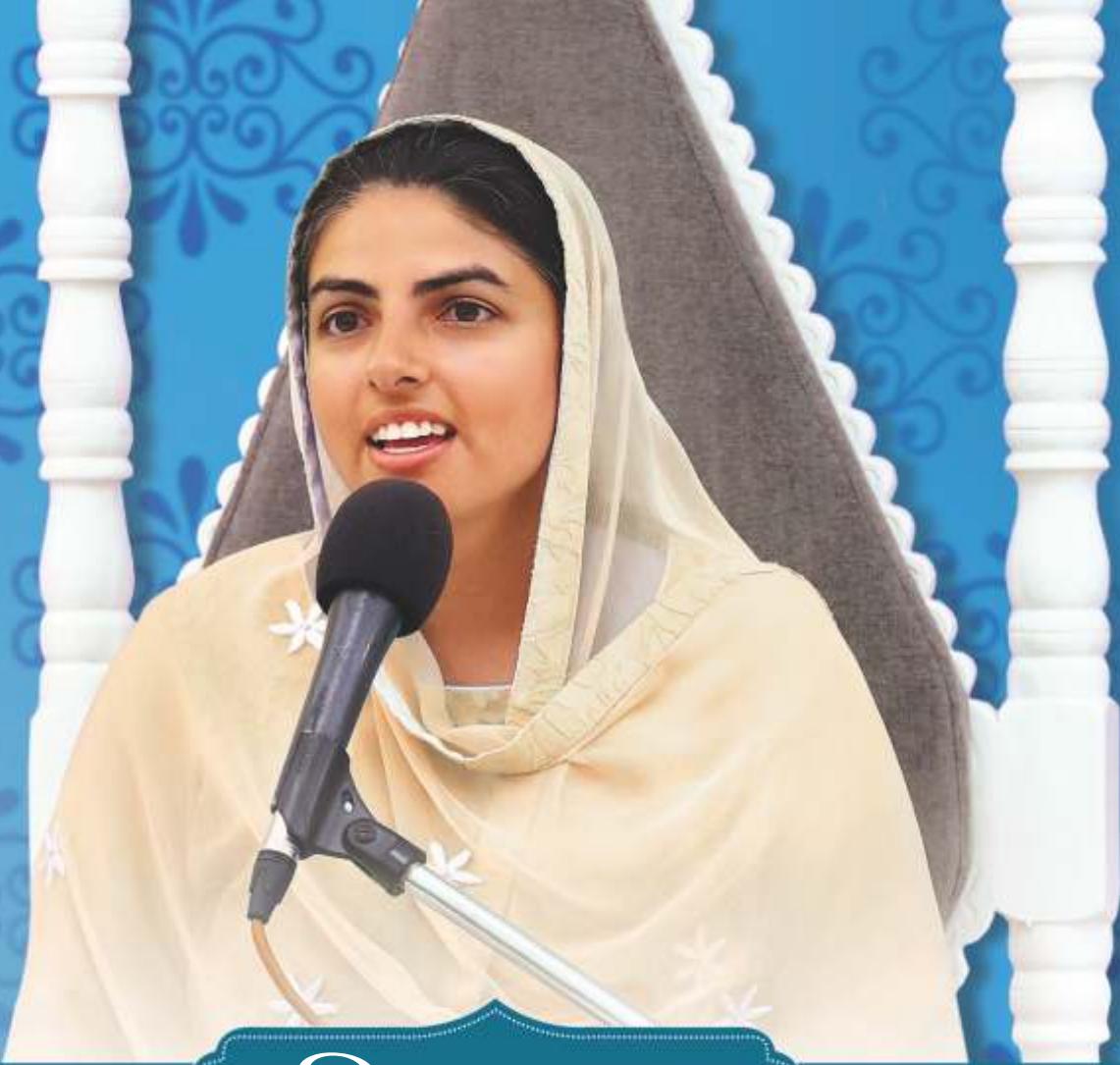
(पान ०७ वरुन)

महाराजांचा वेश त्यांनी शेवटपर्यंत उतरवला नाही. शेवटपर्यंत त्या वेषातच वावरले. आजही संत तुकाराम महाराजांचे मूळ फोटो उपलब्ध नाहीत; परंतु आज जिथे कुठे संत तुकाराम महाराजांचे फोटो पाहायला मिळतात ते विष्णुपंत पागनीस यांचेच आहेत.

विष्णुपंत पागनीस यांचा जन्म कोल्हापुरात, १५ नोव्हेंबर १८९२ रोजी झाला. वयाच्या दहाव्या वर्षापासून ते नाटकात काम करू लागले. आज त्यांच्या जन्माला एकशे तीस वर्षे पूर्ण झाली. पुढे त्यांनी तीन-चार चित्रपटात कामे केली आणि ३ ऑक्टोबर १९४३ रोजी देह ठेवला.

एखादा अभिनेता अभिनय करता करता त्या भूमिकेशी एकरूप होऊन जेव्हा प्रत्यक्ष जीवनामध्ये ती भूमिका जगू लागतो, तेव्हा कुठेतरी आत्मपरीक्षण करायला भाग पाडत असतो. मनुष्य स्वतःबद्दल विचार करू लागतो. समाजात त्याला मिळणारा मान—सन्मान, पद, प्रतिष्ठा त्याला आपण न्याय देतो का? कोणी आपल्याला सज्जन म्हणतं, कोणी भक्तजन म्हणतं, तर सत्संगी बांधव संत—महात्मा—महापुरुष देखील म्हणतात. मग ही भूमिका आपण केवळ अभिनय म्हणून वठवतो की प्रत्यक्ष जगतो, हे खरंच अंतर्मुख होऊन पाहायला नको का?

विचारपुण्डि

प्रेम आणि अहंकार

प्रभु भक्तांसाठी प्रेम हा जीवनातील अतिशय आवश्यक पैलू आहे. ज्यांच्या जीवनात प्रेम आहे ते सर्वांशी प्रेम आणि श्रद्धापूर्वक व्यवहार करतात. कारण जिथे प्रेम आहे तिथेच निरंकार आहे. जेव्हा मनात अहंकार येतो तेव्हा प्रेमासाठी रथान उरत नाही. जसे, पाणी सदैव विनम्र होऊन वाहत

असते, म्हणूनच ते आपले ध्येय साध्य करते. म्हणजे सागराला जाऊन मिळते. तसे, जे विनम्र होऊन सर्वामध्ये प्रभूला पाहतात तेच शेवटी परमात्म्याशी एकरूप होतात. अहंकारी व्यक्ती प्रभुशी कधीही एकरूप होऊ शकत नाही.

आपल्याला ज्ञान देण्याआधी पाच

१०

हसती दुगिया
नोव्हेंबर २०२२

प्राण दिले गेले. पहिला प्रणच आपल्याला समजावतो, की तन, मन आणि धन प्रभूची देण आहे. मग त्याचा अभिमान का करायचा? मनात जर अहंकार असेल तर ज्ञान दूरच राहील. मग असं म्हणावं लागेल, की आपण अजून पहिला प्रणही समजू शकलो नाही. कधी कधी माणसाला असाही भ्रम होतो, की जे काम मी केलंय ते माझ्याशिवाय इतर कोणीच करू शकणार नाही.

एका उदाहरणावरुन ही बाब आपल्या लक्षात येईल. एका घराच्या छतावर एक पाल उलटी चालत असते. दुसरी पाल भिंतीवर असते. भिंतीवरची पाल छतावरच्या पालीला म्हणते, की चल, आपण खोलीच्या बाहेर जाऊ. त्यावर छतावरची पाल म्हणते, नाही, नाही, मी इथून हलले तर छत खाली पडेल ना! भावार्थ हाच, की आपणही कधी कधी असे भ्रम बाळगतो की घर, कार्यालय आणि इतर ठिकाणी सर्व कार्य आपणच करत आहोत; परंतु सत्य हे आहे की सारं काही प्रभू कृपेनेच घडून येत असतं.

कित्येकदा अहंकाराची जाणीवही होत नाही इतका हा सूक्ष्म आहे. म्हणून आपल्याला प्रभुकृपेची जाणीव सतत ठेवली पाहिजे. आपल्याला असं वाटतं, की आपली निराशा दूर करण्यासाठी हे सांगितलं जात आहे; परंतु ही सवय बनली पाहिजे. तरच ती आपल्याला मोहमायेपासून, अहंकारापासून दूर नेते.

आपण अनेकदा स्वतःला इतकं महत्त्व द्यायला सुरुवात करतो, की कोणत्याही ठिकाणी अथवा सभेत आपल्याहून इतर कोणालाच उत्तम किंवा श्रेष्ठ समजत नाही. आपली अशी इच्छा असते की सर्वांनी मला

पाहावे किंवा मला ऐकावे. बन्याचदा अशा प्रयत्नात नकळतपणे इतरांना कमी लेखलं जातं. आपल्याला इतरांपासून दूर नेणारा असा अहंकार काय कामाचा? आपण स्वतःलाच जर कर्ता—करविता मानू लागलो आणि हे विसरून गेलो, की सारं काही निराकाराच्या इशान्याने होत आहे तेव्हा मनामध्ये अनेक प्रकारचे तर्क—वितर्क जन्म घेतात. जसं, प्रभू इच्छेविना झाडाचं पानही हलू शकत नाही असं म्हटल्यावर आपण विचार करू लागतो, की पान तर हवेमुळे हलत आहे; परंतु आपण हे विसरतो की हवादेखील प्रभुइच्छेनेच वाहत आहे. म्हणून जे परमात्म्यावर विश्वास ठेवतात ते यालाच समर्पित होऊन सारं कार्य करत असतात. भगवद्गीतेतही अशा जिज्ञासू आणि ज्ञानी भक्तांना श्रेष्ठ मानलं गेलं आहे. ब्रह्मज्ञानी हीच प्रार्थना करतात, की ही अवस्था कायम टिकून राहावी.

मनुष्य जेव्हा दुःखात असतो तेव्हा सुखी होण्यासाठी प्रभूकडे प्रार्थना करतो आणि तसं वचनही देतो, की मी ठीक झालो की सेवेत भरपूर योगदान देईन; परंतु जेव्हा सारं ठीक होतं, तेव्हा दिलेलं वचनं विसरतो. आपल्या वचनपूर्तीला प्राथमिकता देत नाही. कारण चंचल मन पुन्हा आपल्याला मायेकडे घेऊन जातं. यासाठी मनाला अधिकाधिक निरंकाराशी जोडून ठेवायचं आहे. जागरुक राहून स्वतःमध्ये सुधारणा करायची आहे. क्षणोक्षणी निरंकाराचे भय बाळगून प्रत्येक कार्य करायचं आहे. सद्गुरुच्या देहाशी न जोडता संदेशाशी जोडून राहायचं आहे. निरंकार कृपा करो की सर्वांमध्ये ही सुधारणा घडत राहो.

बालसत्संगाचे वरदान

(चाल : उघड दार देवा आता)

बालसत्संगरुपी मातेचे, लाभले वरदान
आम्हा बालकांचे सदा, होत असे कल्याण ॥ १ ॥

बालमन अमुचे अवखळ, फिरे चहूदिशी
कृपा करून सद्गुरुने, जोडीले चरणाशी
घातले झोळीत अमुच्या, ब्रह्मज्ञानाचे हे दान ॥ २ ॥

बालपणी धरली आम्ही, भक्तीचीच कास
मनी वाढो नेहमी अमुच्या, श्रद्धा अन् विश्वास
ठेवू सदा सद्गुरुच्या, वचनांची जाण ॥ ३ ॥

चिमुकल्या हातांनी या, सदा घडो सेवा
जीवनभर मना लाभेल, आनंदाचा ठेवा
देऊ सकळांना आम्ही, मान आणि सन्मान ॥ ४ ॥

संत—संगा मध्ये होती, मनी सु—संस्कार
ओल्या मातीस देती खरा, मानवी आकार
गुरु असे उपकाराची, गुणांचीच खाण ॥ ५ ॥

मुखावाटे निशीदिन करु, नामाचे स्मरण
खोडकर चंचल ऐसे, शांत होई मन
सद्गुरुच केवळ अमुचा, कृपा निधान ॥ ६ ॥

मानवतेच्या दिव्य गुणांनी, राहू सारे नेक
बंधुभाव धारण करूनी, होऊ सारे एक
सत्कर्माने वाढवू अमुच्या, जीवनाची शान ॥ ७ ॥

दादाला विचार या...!

प्रश्न आपल्या मनातले, उत्तर सद्गुरु बाबाजींचे

प्रश्न : परमात्मा जर कर्ता करविता आहे तर मग मनुष्य जेव्हा चुकीचं काम करतो त्यावेळी त्याला परमात्मा थांबवत का नाही?

उत्तर : परमात्मा सर्वशक्तीमान आहे. परमात्म्याची इच्छा, याची आज्ञा हेच विधीचं विधान आहे आणि या विधानानुसारच मनुष्याला कर्म करण्याचं स्वातंत्र्य प्राप्त झालेलं आहे. परमात्म्याने मनुष्याला कर्माचं स्वातंत्र्य दिलेलं आहे हे जरी खरं असलं, तरी जे काही कर्म घडतं ते परमात्म्याच्या शक्तीने घडतं. ज्याप्रमाणे पुस्तक वाचण्यासाठी भाषेचं ज्ञान आवश्यक असत; परंतु कोणतं पुस्तक वाचायचं या गोष्टीचं स्वातंत्र्य आपल्याला स्वतःला आहे. भाषेचं ज्ञान यामध्ये अडथळा आणत नाही. त्याप्रमाणे परमात्मा केवळ एक ऊर्जा आहे. शक्ती आहे. उर्जा स्वतः कोणतं कार्य करायचं हे ठरवत नाही. फक्त कार्य करण्याची शक्ती प्रदान करते. विजेच्या प्रवाहाला ज्या पद्धतीचं यंत्र जोडलं जातं, तसं कार्य त्या यंत्राकडून घडत जातं. जसं, थंड हवा प्राप्त करण्यासाठी आपण कूलर हे यंत्र लावतो, गरम हवा पाहिजे असेल तर हिटर लावतो. यामध्ये वीज कधीही स्वतः निर्णय घेत नाही. ते सर्वस्वी त्या यंत्राच्या गुणधर्मावर अवलंबून असतं. तसं कोणतं कर्म करायचं याचा निर्णय माणसाचा असतो. परमात्मा त्यात हस्तक्षेप करत नाही; परंतु त्या कर्माचं फळ मात्र परमात्म्याच्या आधीन असतं.

थोडक्यात, ऊर्जा, शक्ती परमात्म्याची आहे आणि परमात्म्याच्या विधानानुसारच कर्माचं स्वातंत्र्य माणसाला आहे म्हणून परमात्मा हा कर्ता आहे; परंतु कोणतं कर्म करायचं याचं स्वातंत्र्य माणसाला असल्याने त्या बाबतीत मात्र परमात्मा अकर्ता आहे.

परमात्म्याने मनुष्याला बुद्धी दिलेली आहे, विवेक दिलेला आहे. त्यानुसार कोणत्या कर्माचं कोणतं फळ प्राप्त होईल याची जाणीव माणसाला आहे. चुकीच्या कर्माचं फळ दुःख-यातना आहे हे माहीत असूनही तो चुकीचं कर्म करत असेल तर परमात्माने त्याला थांबवावे हा प्रश्नच येत नाही.

प्रश्न : ज्ञानप्राप्तीनंतरही जीवनात सुखसमाधान पाहिजे तसे येत नाही, असे का ?

उत्तर : ज्ञानप्राप्तीनंतर जीवनात खच्या अर्थाने सुखसमाधान येते यात शंकाच नाही. जसे, एखाद्या तज्ज्ञ डॉक्टरांकडून औषध आणलं, तर त्या औषधाने आपला आजार खात्रीने बरा होणार या विश्वासाने आपण वेळच्या वेळी योग्य प्रमाणात औषध घेतो. पथ्य पाळतो. तेव्हा आपला आजार नक्कीच बरा होतो. तसे, सद्गुरुकडून ज्ञानप्राप्ती झाली; तर प्रथम विश्वासाने आपण गुरुमत धारण केले पाहिजे. त्यानुसार कर्म केलं पाहिजे. तेव्हाच जीवनात सुख-समाधान येईल.

२७२

आडवे शब्द

१. रबराचे सर्वाधिक उत्पन्न ..... या देशात होते.
४. हसती दुनिया मधील एक चित्रकथा
५. प्रभू भक्तीमध्ये ताला सूरात गायले जाणारे गीत
७. वृक्षवल्ली आम्हा सोयरी असे संत .....यांनी म्हटले आहे.
९. २६ जुलै हा दिवस ..... विजय दिवस म्हणून साजरा केला जातो.
१०. दौलताबाद हे ठिकाण ..... या फळासाठी प्रसिध्द आहे.
११. खालीलपैकी कोणते पात्र त्रेतायुगातील नाही : अंगद, यशोदा, भरत, सुमित्रा
१२. आपण पायावर ..... ठेवून नमस्कार करायला पाहिजे.
१३. हिरोशिमा दिन ऑगस्ट महिन्याच्या ..... तारखेला साजरा करतात.

○ पूजा अरोडा (रेवाडी-हरियाणा)

१			२						३
५		६							
						७			
९									
१०									
११									
१२				१३					

उभे शब्द

२. मेघालय राज्याची विधानसभा ..... या शहरात आहे.
३. उन्हाव्यात मोठ्या प्रमाणावर येणारे सी जीवनसत्वयुक्त फळ
४. इंजिप्ट हा देश या खंडात आहे.
६. जगातील पहिली स्त्री पंतप्रधान श्रीलंकेच्या सिरिमाओ ..... या होत.
७. रामचरितमानस या ग्रंथांचे लेखक
८. केंद्रशासित प्रदेश लक्षद्विपमध्ये बोलली जाणारी मुख्य भाषा.

उत्तरे इतरत्र

१४

हसती दुनिया
नोव्हेंबर २०२२

राज्याभियान
माझा दुरागिरीता
उन्ने - आजी

वैज्ञानिक प्रश्नोच्चरे

प्रश्न : कशी साठवली जाते मेंदूत माहिती?

उत्तर : आपल्या मेंदूत माहिती साठवणे म्हणजेच तिचे स्मरण करणे किंवा ती आठवणे होय. पण कोणतीही माहिती आठवायची तर ती गोष्ट अगोदर शिकलेली असणे किंवा ती माहिती आपण कधीतरी करून घेतलेली असणे आवश्यक असते. याप्रकारे जी माहिती आपण अगोदर करून घेतलेली असते किंवा ज्या गोष्टी आपण शिकलेले असतो त्यातल्या काही गोष्टी आपण विसरतो आणि काही मात्र आपल्या लक्षात राहतात. असे का होते ? याचे उत्तर काही अद्याप मानसशास्त्रांना मिळालेले नाही.

एका सिध्दांताप्रमाणेच असे मांडले जाते की, जेव्हा आपण काही शिकत असतो तेव्हा शरीरात काही ना काही बदल घडत असतात. त्याची काही निश्चित खून मेंदूत जतन केली जात असते. त्यामुळे त्या गोष्टी पुढेही आपल्याला आठवतात. पण जसजसा काळ पुढे जाईल तसेतसा या खुणा फिक्या फिक्या होत जातात आणि मग ती माहिती आठवेनाशी होते.

याखेरीज एखाद्या अनुभवाबद्दल तुमच्या भावनेची तीव्रता किती आहे त्यावरही ती गोष्ट आठवणे किंवा विसरणे अवलंबून राहते. सर्वसाधारणपणे माणूस त्याच्या मनाला ज्या गोष्टींनी त्रास होतो त्या गोष्टी चटकन विसरतो, तर आनंददायक आठवणी लक्षात ठेवतो.

आपल्या मेंदूची विविध प्रकारच्या गोष्टी शिकायची किंवा कामे करण्याची क्षमता असते. त्यामुळे उत्तम तऱ्हेने विकसित केलेला मेंदू माहिती कोठे आणि कधी साठवून ठेवतो याचे कोडे शास्त्रज्ञांना अजून पूर्णपणे उलगडलेले नाही !

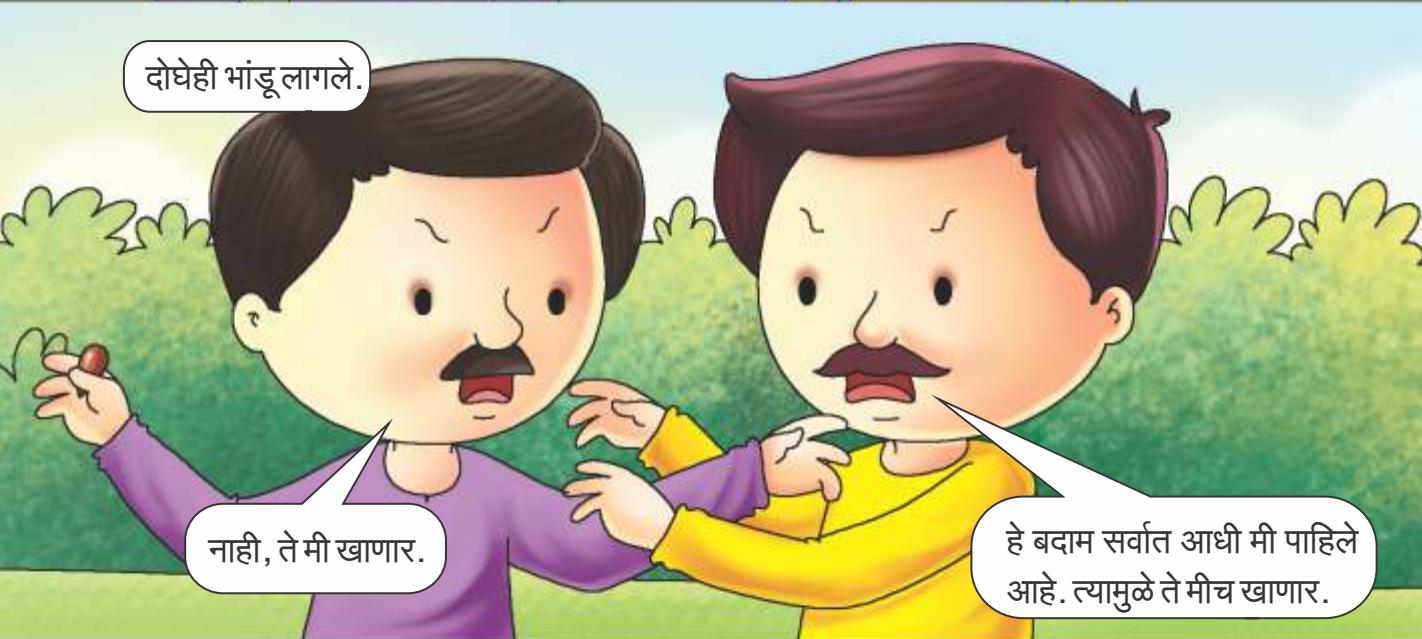
माणसाच्या मेंदूत सर्वांत बाहेरचे जे आवरण असते त्यावर खूप सुरकुत्या असतात. तसेच ते दुमडलेलेही असते. आणि त्यावर गाठी गाठी दिसतात. या भागाला विजेची अगदी बारीक लहर सोडून नाजूकसा धक्का दिला आणि उत्तेजित केले की, हे उत्तेजन मेंदूला जुन्या गोष्टी आठवायला लावते आणि म्हणूनच मेंदूच्या त्या भागाला जर दुखापत झाली तर माणसाची स्मरणशक्ती नाहीशी होण्याची शक्यता असते. पण खरोखरच मेंदूचे हे जे सुरक्तलेले आवरण आहे तिथेच सगळी माहिती साठवलेली असते का ? याचे मात्र उत्तर अजूनही शास्त्रज्ञांना सापडलेले नाही. एवढेच नाही तर माहिती कशा प्रकारे साठवली जाते हे तरी कुठे अजून माणसाला समजले आहे ! त्यामुळे स्मरणशक्ती हे अजूनही एक गूढच आहे !

आजोष्टा

चित्रांकन लेखन, रंग
अजय कालडा

विषमतेवे कारण

समाजामध्ये गरीब—श्रीमंत अशी विषमता का आहे? देव अन्याय तर करत नाही ना? हा प्रश्न अनेकदा आपल्या मनामध्ये येतो. याविषयीची ही एक कथा आहे.

एकदा एक श्रीमंत व्यापारी मंदिरामध्ये देवदर्शनासाठी गेला. बाहेर चपलांचा ढीग होता. त्याच्या पायात अतिशय किमती जोडे होते. ते बाहेर ठेवून देवळाच्या आत जाणं त्याला अवघड वाटू लागलं. जोडे बाहेर ठेवून आत गेलो तर

आपलं लक्ष पूजेमध्ये लागणार नाही हे जाणून त्याने मंदिराबाहेर बसलेल्या एका भिकान्याला सांगितलं, की मी मंदिरात जातोय, बाहेर येईपर्यंत हे जोडे सांभाळ. भिकारी हो म्हणाला. व्यापारी आत गेला. त्याने देवाची मनोभावे पूजा केली. बाहेर येत तो विचार करु लागला, की देवाने किती ही विषमता निर्माण केलीय. माझ्याकडे सर्व प्रकारच्या सुख सुविधा आहेत. पायात घालायला अतिशय महागडे जोडे आहेत आणि त्या भिकान्याला मात्र

एक वेळेचं अन्नही मिळत नाही. विचार करत करत तो बाहेर आला. त्याच्या मनात आलं, की आपले जोडे सांभाळणाऱ्या भिकान्याला आपण शंभर रुपये बक्षीस द्यावे म्हणून त्याने शंभराची नोट खिशातून काढली आणि भिकारी बसलेल्या जागी तो आला; परंतु पाहतो तर काय, तिथं भिकारी नव्हता आणि जोडेही नव्हते. व्यापारी मनोमन समजायचं ते समजला. तसाच अनवाणी पायाने तो पुढे निघाला. काही अंतरावर त्याला जुन्या चप्पल बूटांचे जोड रस्त्यावर विकणारा एक विक्रेता बसलेला दिसला. व्यापान्याची नजर सहज त्या चप्पल बूटांकडे गेली. तेव्हा त्याला आढळलं, की आपले महागडे बूटदेखील इथे विकायला ठेवलेले आहेत. त्याने विक्रेत्याला विचारलं, की हे बूट इथं कसे आले? तेव्हा विक्रेता म्हणाला, आताच थोड्यावेळापूर्वी एका भिकान्याने मला हे बूट शंभर रुपयाला विकले. व्यापारी मनात म्हणाला, आज भिकान्याला शंभर रुपये मिळणारच होते; परंतु ते मात्र त्याने गैरमार्गाने मिळवून चूक केली. चोरी करून दुःख वाढवून घेतलं. जे नशिबात आहे ते मिळतंच; परंतु ते योग्य मार्गाने मिळवायचं की अयोग्य मार्गाने हे मनुष्याच्या कर्मावर अवलंबून आहे. चांगले कर्म करून प्रारम्भाचे भोग कमी करायचे, की वाढवायचे याचं स्वातंत्र्य माणसाला आहे. म्हणूनच सदैव सत्कर्म करावे असे संत महात्मा सांगत असतात. गरिबी—श्रीमंती ही विषमता देवाने निर्माण केलेली नसून माणसाने आपल्या कर्माने निर्माण केलेली आहे.

एक शहर रस्ते नसुलेले!

अ से कोणते शहर असू शकते, जेथे रस्ते नाहीत, गल्लीबोळ नाही. तुम्ही म्हणाल रस्ते नाहीत, तर मग माणूस ये-जा कशी करणार, बस, मोटार, स्कूटर कशी असणार? तेथे घरे, दुकाने कशी असतील? बरोबर आहे तुमचे. असे एक शहर आहे घरे, दुकाने आहेत पण रस्तेच नाहीत. इटली देशातील व्हेनिस हे ते शहर आहे. व्हेनिस एका लहानशा बेटावर वसले आहे. येथे पाणीच पाणी आहे. येथे जागोजागी पाण्याच्या लहान गल्ल्या (कॅनल) आहेत. येथे घरे दुकाने तर आहेत पण रस्ते अद्यापही पाण्याचेच आहेत.

पाण्यातून प्रवास करण्यासाठी एक विशिष्ट प्रकारच्या होडीची मदत घेतली जाते. तिला गन्डोला म्हणतात. येथे दूरपर्यंत एकही रिक्शा, टॅक्सी किंवा बस नाही. आहे ना मजेची गोष्ट. हे शहर अद्यापही सामान्य प्रदेशात होणाऱ्या प्रदूषणापासून खूप लांब आहे. व्हेनिस शहर जगातील थंड प्रदेशातील एक ठिकाण आहे. येथील सर्व ठिकाण वॉटर कॅनलने एकमेकांशी जोडलेली आहेत. पाण्यात राहण्याची मजा अनुभवण्यासाठी व्हेनिस सर्वोत्तम मार्ग आहे. नाही का?

निरजा भानोत

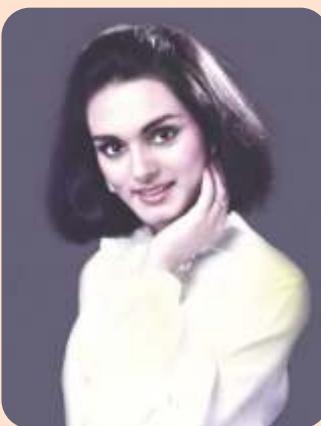
वि

मानप्रवाससे विका
म्हणाजे च एअर
होस्टेस म्हणून काम करणाऱ्या
निरजा भानोत यांनी
विमानअपहरण घटनेत
स्वतःच्या जीवाची पर्वा न
करता चारशे प्रवाशांचा जीव
वाचवत स्वतःचे बलिदान दिले.

निरजा भानोत यांचा
जन्म ७ सप्टेंबर १९६३ रोजी

झाला. त्यांचे वडील हरीश भनोत हे
हिन्दुस्थान टाइम्समध्ये पत्रकार होते. ५
सप्टेंबर १९८६ रोजी पाकिस्तानमधील
कराची या विमानतळावर मुंबईहून
अमेरिकेला जाणाऱ्या Pan Am 73
एयरलाईंसच्या विमानाचे चार अतिरेक्यांनी
बंदुकीचा धाक दाखवून अपहरण (हायजॅक)
केले. त्यावेळी विमानात ४०० प्रवासी होते.
निरजासुद्धा याच विमानात होती.
अतिरेक्यांना ते विमान इस्साइलमधल्या एका
इमारतीला धड़कावयाचे होते.

विमानात पायलट नसल्यामुळे
अतिरेकी विमान घेऊन जाऊ शकत नव्हते.
अतिरेक्यांनी पाकिस्तान सरकारकडे एका
पायलटची मागणी केली. पण पाकिस्तान
सरकारने ती मागणी फेटाळली. अतिरेक्यांनी
पाकिस्तान सरकारला वेठीस धरण्यासाठी
प्रवाशांना ठार मारायची धमकी दिली. त्यांनी
निरजाला सर्व प्रवाशांचे पासपोर्ट गोळा

करायला सांगितले. त्यातील
अमेरिकन प्रवाशांना ठार
मारायची धमकी देऊन ते
पाकिस्तान आणि अमेरिकेवर
दबाव टाकू इच्छित होते.

निरजाने पासपोर्ट गोळा
केले, पण त्यातील अमेरिकन
प्रवाशांचे पासपोर्ट लपवून
बाकीचे पासपोर्ट अतिरेक्यांना
दिले. त्यानंतर त्या अतिरेक्यांनी

एका ब्रिटिश प्रवाशाला मारायची
धमकी देऊन पाकिस्तान सरकारवर दबाव
आणण्याचा प्रयत्न केला; पण निरजाने त्या
अतिरेक्यांना समजावून त्या ब्रिटिश प्रवाशाचे
प्राण वाचवले.

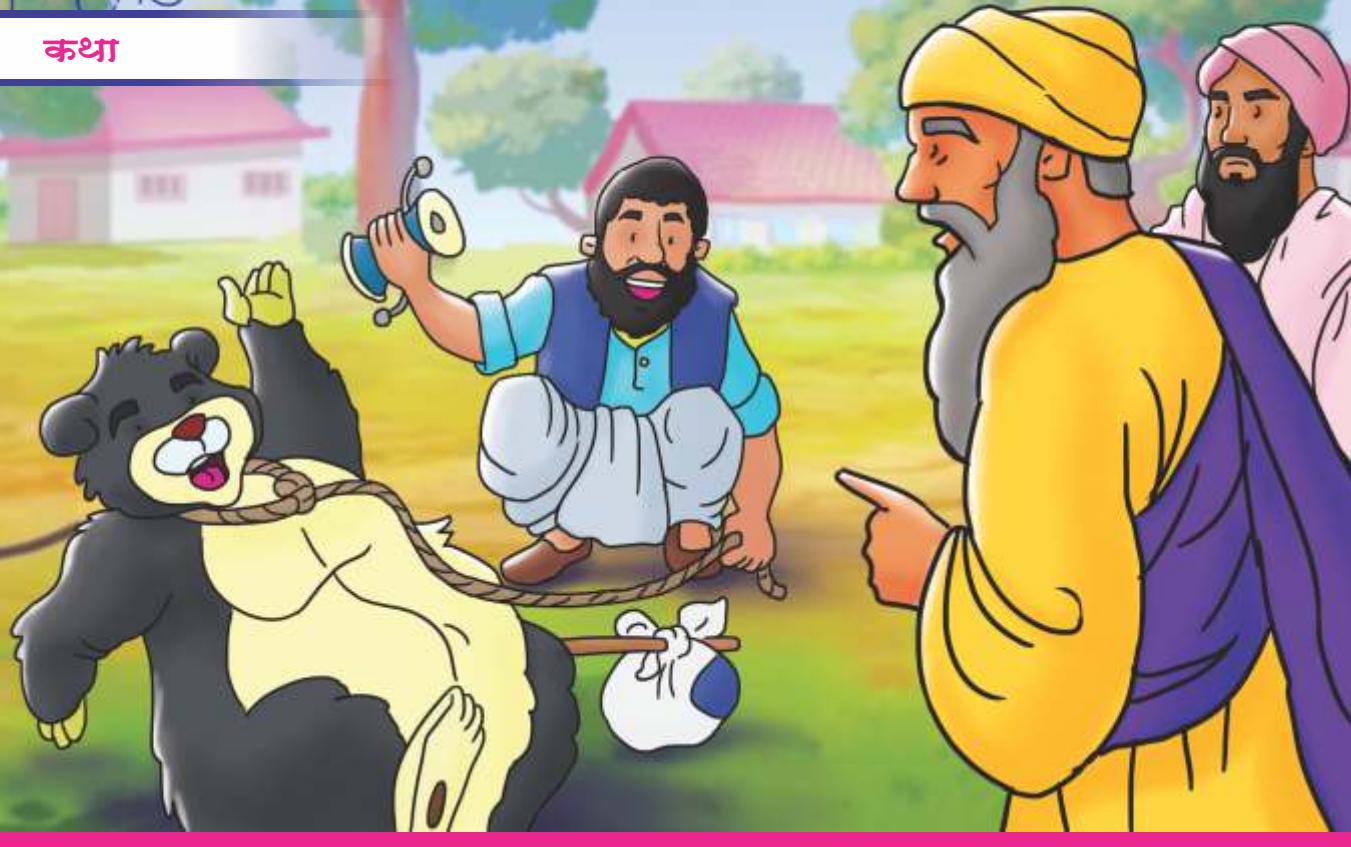
निरजाच्या असे लक्षात आले, की
आता विमानातील इंधन संपेल आणि
विमानात पूर्ण अंधार होईल. या परिस्थितीचा
फायदा उठवायचा असे निरजाने ठरविले.
त्याप्रमाणे तिने प्लॅनिंग सुरु केले. तिने
प्रवाशांना जेवण देण्याच्या बहाण्याने
विमानातील आपत्कालीन दरवाजाबद्दल
माहिती देणारी पत्रक प्रवाशांपर्यंत
पोहचवली. निरजाने जसा विचार केला
होता तसेच घडले. थोड्या वेळाने
विमानातील इंधन संपले आणि विमानात
पूर्णपणे अंधार पसरला. या परिस्थितीचा
फायदा घेऊन निरजाने विमानाचे सर्व
आपत्कालीन दरवाजे उघडले. प्रवाशांनी

(पन २४ वर)

छत्रपती शिवाजी
भौत्केंद्र २०२२

दैवगतीचा खेळ

गुरुनानक देवजींच्या काळात घडलेली ही कथा असल्याचे सांगितले जाते.

एकदा गुरु महाराजांचा सत्संग चालू होता. तेव्हा एक मदारी अस्वलाला घेऊन तिथे आला. सत्संग संपल्यानंतर मदारीने अस्वलाचा खेळ सुरु केला. अस्वल विविध प्रकारे उड्या मारून सर्वांच मनोरंजन करत होतं. अस्वलाच्या उड्या पाहून प्रेक्षक मोठ्याने हसत होते. त्याचवेळी गुरु महाराज मात्र गंभीर होऊन तो खेळ बघत होते.

खेळ संपल्यावर मदारी गुरु महाराजांकडे येत त्यांना नमस्कार करत

म्हणाला, महाराज! तुम्हाला या अस्वलाचा खेळ आवडला नाही का? तुम्ही एवढे गंभीर कसे झालात? त्यावर गुरु महाराज शांतपणे म्हणाले, मी दैवगतीचा खेळ बघत होतो. म्हणून गंभीर झालो. त्यावर मदारी म्हणाला, महाराज! आम्ही समजलो नाही. गुरु महाराज म्हणाले, ज्या अस्वलाला नाचवून तू लोकांचं मनोरंजन करत आहेस ते अस्वल म्हणजे तुझा पिता आहे. हे ऐकताच मदारी मनातून हादरुन गेला. तो म्हणाला, गुरु महाराज! माझे पिताजी तर गुरुदरबारचे मोठे सेवादार होते. त्यांना ही नीच योनी कशी प्राप्त होईल?

त्यावर गुरु महाराज त्याला म्हणाले, तुझे वडील एकेकाळी गुरु दरबाराची सेवा करणारे महान सेवक होते; परंतु एके दिवशी एक घटना घडली. गुरु दरबारातील सत्संग संपल्यानंतर तुझे पिता प्रसाद वाटायला उभे राहिले. एक खेड्यातील शेतकरी आपली बैलगाडी रस्त्यावरच उभी करून धावत धावत प्रसाद घ्यायला आला. प्रसाद घ्यायला गर्दी होती, तेव्हा तो तुझ्या वडिलांना म्हणाला, भाईसाहेब! माझी बैलगाडी रस्त्यावरच उभी आहे. मला प्रसाद द्या. परंतु तुझ्या पित्याने त्याच्याकडे दुर्लक्ष केले. तेव्हा त्याने दोन—तीन वेळा विनवणी केली. त्यावर तुझे पिता त्याला म्हणाले, कशाला अस्वलासारखा उड्या मारत आहेस? तुझा नंबर आला की तुला प्रसाद मिळेल. हे वाक्य ऐकून त्या शेतकऱ्याला अतिशय वाईट वाटलं. जमिनीवर पडलेला एक प्रसादाचा कण त्याने श्रद्धा भावनेने उचलून ग्रहण केला आणि तो निघून गेला. भलेही शेतकरी ही गोष्ट विसरून गेला तरी ते वाक्य माझ्या हृदयाला लागलं आणि पुढे कर्माची गती अशी झाली की तुझे पिता एवढे गुरुघरचे सेवादार असूनही केवळ त्यांच्या या कटुवचनाने त्यांना अस्वलाची योनी प्राप्त झाली. म्हणून दैवगतीचा हा खेळ पाहून मी गंभीर झालो.

गुरसिखाने नेहमी प्रत्येकाचा आदर सत्कार गुरु समजूनच केला पाहिजे. कोणाचं हृदय दुखावल्याने किती मोठी हानी होते. मदारी म्हणाला, सच्ये पातशाहा, आता तुम्हीच यातून मार्ग काढून माझ्या पिताजींच्या जीवाला मुक्त करा. गुरु महाराजांनी त्या अस्वलाला आपल्या हातून प्रसाद भरवला. पुढे अस्वलाने शरीर सोडलं आणि तो जीव मुक्त झाला.

दृष्टी दुर्गिया
नोव्हेंबर २०२२

निरजा भाऊत

(पान २२ वरुन)

देखील पटापट विमानाबाहेर उड्या मारल्या.

अतिरेक्यांच्या लक्षात ही गोष्ट आली. त्यांनी बेछूट गोळीबार सुरु केला. काही प्रवाशांना गोळ्या लागल्या पण ते बचावले. सर्व प्रवासी विमानातून बाहेर पडेपर्यंत निरजा विमानात थांबली होती. आता ती विमानातून बाहेर पडणार इतक्यात तिला लहान मुलांचा रडण्याचा आवाज ऐकू आला. तेवढ्या वेळात पाकिस्तानी कमांडोज देखील विमानाच्या आत पोहचले होते. त्यांनी त्या चार अतिरेक्यांपैकी तीन जणांना ठार केले. निरजा त्या मुलांना शोधून विमानाच्या बाहेर पडत होती. तेवढ्यात चौथा अतिरेकी बंदूक घेऊन निरजाच्या समोर आला. त्या अतिरेक्याने झाडलेल्या गोळ्या अंगावर झेलत निरजाने पटकन त्या मुलांना दरवाजाच्या बाहेर फेकले. त्यातच तिचा अंत झाला. १७ तास अतिरेक्यांशी झुंजत चारशे प्रवाशांचे प्राण वाचवून निरजा वयाच्या अवघ्या २३ व्या वर्षी शहीद झाली.

निरजाने वाचविलेल्या त्या लहान मुलांपैकी एकजण मोठा झाल्यावर वैमानिक झाला. तो त्याच्या भावना व्यक्त करताना म्हणाला, की माझ्या आयुष्यातील प्रत्येक क्षणावर निरजा यांचा हक्क आहे.

भारताने निरजाला मरणोत्तर अशोकचक्र हा सर्वोच्च नागरी पुरस्कार देऊन सन्मानित केले.

पाकिस्तानने तमगा-ए-इन्सानियत हा सर्वोच्च पुरस्कार दिला तर अमेरिकेनेही जस्टिस फॉर विकटीम ऑफ क्राइम अॅवॉर्ड हा वीरता पुरस्कार देऊन सन्मानित केले.

- साभार

एकाच पित्याची लेकरे

ए का ट्रेनमध्ये दोन तरुण एकाच डब्यात प्रवास करण्यासाठी चढले. एका सीटजवळ येऊन दोघेही भांडू लागले. एक म्हणतो, ही माझी सीट आहे. दुसरा म्हणतो, नाही नाही, ही माझी सीट आहे, मी आधी माझं सामान इथं ठेवलं. भांडण सुरुच होतं. त्याच डब्यातला एक प्रवासी दोघांकडे निरखून पाहत होता. त्याला अशी शंका आली, की हे दोघं भाऊ असावेत. तो त्यांच्याजवळ आला, त्याने दोघांनाही विचारलं, तुमचं नाव काय? गाव कुठलं? त्या गावात कुरं राहता? दोघांची विचारपूस केल्यावर त्याच्या असं लक्षात आलं, की दोघेही एकाच गावातले, एकाच घरातले आहेत आणि दोघेही एकाच पित्याचं नाव सांगत आहेत. तेव्हा त्या व्यक्तीने त्या दोघा तरुणांना समजावून सांगितलं, की तुमचे पिताजी माझे चांगले मित्र आहेत. खूप वर्षांपूर्वी आलेल्या एका वादळात तुमची आणि त्यांची ताटातूट झाली. तुम्ही दोघं सख्खे भाऊ आहात. ज्या क्षणी त्यांना ही गोष्ट कळली, त्याच क्षणी त्यांचं वागणं बदलून गेलं. आता दोघेही एकमेकांना सांगू लागले, की बंधू! तू इथं बैस. मी उभा राहतो. भावनेत आणि दृष्टीत लगेच बदल झाला.

अशाप्रकारे सर्वांचा परमपिता परमात्मा एकच आहे. त्यामुळे आत्मभावाने जर पाहिलं तर आपण सारे बांधव आहोत. प्रभू—परमात्म्याचं ज्ञान झाल्यानंतर मनुष्य देहाकडे न पाहता या निराकार शक्तीला पाहू लागतो, जी शक्ती प्रत्येकामध्ये विराजमान आहे. घटाघटात आहे. जेव्हा त्याला सर्वत्र हे रूप दिसू लागतं तेव्हा त्याच्यात विशालता येते आणि मग तो म्हणतो, हे प्रभू! तू सर्वांचा पिता आहेस. ही सारी तुझीच लेकरं आहेत. मी सुद्धा तुझांच लेकरु आहे. आम्ही सारे भाऊ भाऊ आहोत. अशा प्रकारे प्रभू परमात्म्याची ओळख झाली तरच बंधुत्वाची भावना निर्माण होते. मग कोणीही परका वाटत नाही. सारे आपलेच वाटू लागतात. जातीपातीचे, उच्चनीचतेचे, रंग—भेदाचे सारे भेदभाव मिटून जातात.

वाळदिवसाच्या हार्दिक शुभेच्छा

क्षितीश लोखंडे

आराध्या इंगवले

आधुनिक होनकाळसे

अमया पाटील

भक्ती वानरे

व्याप्ती भुजबळ मधुरता भुजबळ

पवजा सूर्यवंशी

प्रज्जल अडसर

प्रणव मोरे

प्रतिश मोरे

साधिक वाघमारे

श्रीशा गार्डे

अक्षरा इंगळे

आराध्या गोळे

प्रचित पाटील

रुहानी नार्वेकर

वेदांश शिवगण

श्लोक शेलार

स्वरा सोनवणे

स्वरा पिसाळ

रेवा म्हात्रे

सुमेर माणगांवकर

अर्जन इंगळे

भार्गवी जाधव

अर्जुन साळुंखे

अपेक्षा भवर

शिवम रहाटवळ

कथा

खरी मौल्यवान वस्तू

वि लासपूर नावाच्या नगरीत खुशालसेन नावाचा राजा राज्य करत होता. तो अतिशय व्यसनी आणि बेफिकीर वृत्तीचा होता. भोगविलासात अखंड बुडून गेला होता. प्रजेची त्याला अजिबात काळजी नव्हती. प्रजेच्या कल्याणाच्या कार्यात त्याचे लक्ष तर नव्हतेच, उलट निर्दयपणे प्रजेवर कठोर निर्बंध लादले होते. त्यामुळे प्रजेमध्ये राजाविषयी प्रचंड असंतोष निर्माण झाला होता.

त्या राजाचा सत्वशील नावाचा प्रधान होता. तो अतिशय प्रामाणिक व धार्मिक वृत्तीचा होता. प्रजेचं दुःख त्याला कळत होतं.

त्याने राजाला परोपरीने समजावून सांगितलं, की ईश्वराने हा अनमोल नरदेह सत्कार्यासाठी दिलेला आहे. वाईट मार्गाने जाऊन त्याची नासाडी करु नका. मनुष्यजन्म पुन्हा पुन्हा मिळत नाही. राजाला चांगल्या मार्गावर आणण्याचा खूप प्रयत्न केला; पण राजावर मात्र त्याचा काहीच परिणाम झाला नाही. उलट राजा हसून म्हणायचा, प्रधानजी! मनुष्य जन्म पुन्हा पुन्हा मिळत नाही म्हणून आत्ताच मौज मजा करुन घ्या. खाऊन पिऊन मौजमस्ती करुन घेण्यासाठीच तर आपल्याला हा जन्म मिळाला आहे.

आपल्या राजाला योग्य मार्गावर कसं
आणता येईल या चिंतेत असलेल्या
प्रधानजींना राजगरुंनी एक युक्ती सांगितली.

एके दिवशी प्रधानजींनी राजाला
सांगितले, “महाराज! आपला वाढदिवस
धूमधडाक्यात साजरा करु या. आपल्या
राज्यात पीकपाणी चांगलं आल्याने प्रजेनेही
शेतसारा दुप्पट दिलेला आहे. धनाची काही
कमतरता नाही.” राजा खूश झाला.
वाढदिवसाच्या दिवशी राजाने खूश होत
प्रधानजींना भरजरी वस्त्र आणि आपल्या
गळ्यातील किमती रत्नहार देऊन सत्कार
केला. प्रधानजींनी ते भरजरी वस्त्र घेतलं
आणि आपल्या आसनावर ठेवून त्यावर ते
बसले. आणि किमती रत्नहार लहान मुलाला
देऊन टाकला. मुलगा हाराचे मणी तोडून
त्याबरोबर खेळू लागला. हे दृश्य पाहून
राजाचा संताप अनावर झाला. तो प्रधानजींवर
क्रोधीत होत म्हणाला, “प्रधानजी, मी दिलेल्या
मौल्यवान वस्तूचा अशा प्रकारे अनादर
करण्याची तुमची हिंमत कशी झाली? यासाठी
तुम्हाला जास्तीत जास्त कठोर शिक्षा का देऊ
नये?” त्यावर प्रधानजी म्हणाले, “महाराज!
मी तेच करत आहे जे तुम्ही मला शिकवलं.”

राजा विचार करु लागला, मी काय शिकवलं?
प्रधानजी पुढे म्हणाले, “महाराज! देवाने
तुम्हाला या रत्नहारापेक्षा मौल्यवान असा
नरदेह दिलेला आहे आणि आपण मात्र
भोग—व्यसनाने तो मातीमोल करत आहात.
या शरीराचा, देवाने दिलेल्या या अनमोल
भेटीचा आपण अपमानच करत नाहीत का?
तुम्हाला जर या भौतिक वस्तूंच्या बाबत एवढा
क्रोध येत आहे तर ईश्वराला तुमच्यावर किती
क्रोध येत असेल याचा तुम्ही विचार केला
का? ज्या देहामध्ये ईश्वराचा निवास आहे,
त्या देहरुपी मंदिरामध्ये तुम्ही नको ते पदार्थ
सेवन करून त्याचा विटाळा केलात. जो
सम्राटाचाही सम्राट आहे, प्रत्यक्ष त्या ईश्वराचा
तुम्ही अपमान केला आहे, मग तुम्हाला
कोणती कठोर शिक्षा घावी असे ईश्वराने
विचारले तर त्याला काय उत्तर देणार?”

राजाला आपल्या कृत्याचा पश्चात्ताप
झाला. प्रधानजींचे बोलणे ऐकून त्याचे डोळे
उघडले. पुढे त्याने विवेकबुद्धीचा वापर करत
आहे, आपला देह प्रजेच्या कल्याणासाठी
झिजवला. त्याने प्रजेच्या आणि ईश्वराच्या
हृदयात स्थान मिळवले.

—रंजना भांगरे
मुलुंड (मुंबई)

॥ साधना ॥

टी.क्षी. वर प्रत्येक मंगळवार व गुरुवार, सकाळी ७.०० ते ७.३० वाजेपर्यंत
सदगुरु माता सुदीक्षाजी महाराज आणि गाबा हरदेवसिंहजी महाराजांच्या
प्रवचनांचे प्रसारण

हसा मुलांनो हसा

बन्या : आजचा गणिताचा पेपर खूपच सोप्पा होता. मला वाटतं पैकीच्या पैकी मार्क नक्कीच मिळणार.

विन्या : बरं, मला सांग सातव्या आणि आठव्या प्रश्नाचं उत्तर काय लिहिलंस?

बन्या : ...पण प्रश्न तर चारच होते ना?

विन्या : अरे, पहिल्या पानावर चार आणि मागच्या पानावर चार प्रश्न होते.

बन्या : (कपाळावर हात मारत) अरे देवा! मी पाठीमागची बाजू बघितलीच नाही.

हाणम्या : गुर्जी, जो सकाळी लवकर उठतो तो खूप वर्ष जगतो आसं म्हणतात ते खरं हाय का?

गुरुजी : होय, खरं आहे ते!

हाणम्या : मंग कोंबडं तर रोज सकाळी लवकर उठतं, पण ते तर सर्वांच्या आधी मरतं. आसं का?

आई : सोनू! बाळ घरी रडत का आलास? काय झालं शाळेत?

सोनू : आई! मला सरांनी शिक्षा केली.

वडील : सर शिकवत असताना तू मस्ती केली असणार.

सोनू : नाही आई! सर शिकवत असताना मी तर शांतपणे झोपलो होतो.

प्रवासी : (रिक्षा चालकाला) अरे, रिक्षा का थांबवत नाहीस?

रिक्षाचालक : साहेब, रिक्षाचे ब्रेक फेल झाले आहेत. आता काय करु?

प्रवासी : रिक्षाचं काय व्हायचं ते होऊ दे, आधी रिक्षाचं मीटर बंद कर.

डॉक्टर : काकू, काल लिहून दिलेलं इंजेक्शन का नाही विकत घेतलं?

वच्छीकाकू : कारण काल शनिवार होता.

डॉक्टर : मग काय झालं?

काकू : शनिवारी सुई विकत घ्यायची नसते, शनिदेव नाराज होतात.

डॉक्टर : लवकर विकत घ्या, नाही तर यमराज नाराज होतील.

शिक्षक : ...अशा रीतीने ससा झोपून राहिल्याने शर्यत हरला; परंतु कासव सतत चालत राहून शर्यत जिंकला. मुलांनो, या गोष्टीतून काय बोध घेतला पाहिजे?

बंड्या : (आळस देत) आपण शर्यत हरलो तरी चालेल; पण आपल्या जोडीदाराला जिंकून देण्यासाठी झोपून राहायला पाहिजे.

छोटू : दादा, पेशंट बरा होतो; पण पेशंटला बघायला आलेले चांगले लोक नंतर हॉस्पिटलमध्ये ॲडमीट होतात, असे का?

दादा : पेशंटला बघायला आलेले लोक पेशंटसाठी फळफळावळ घेऊन येतात आणि स्वतः मात्र बाहेर समोसे, भजी असे पदार्थ खातात. त्यामुळे ते आजारी पडून ऐंडमिट होतात. बरे झालेले पेशंट मग त्यांना फळ घेऊन येतात आणि स्वतः भाजी समोसे खातात असे चालतच राहते

(सदू शिंपी बसमध्ये प्रवास करत होता. तेवढ्यात त्याला दुकानातून नोकराचा फोन आला)

नोकर : मालक! तुम्ही केव्हा येता? दोन गिन्हाईकं आलीत.

सदू : मी लगेच येतो. तोपर्यंत तू दोघांचे हात कापून ठेव. मी आलो की गळे कापतो. (बसमधल्या प्रवाशांनी हे ऐकताच सदूला धक्के मारत खाली उतरवून दिलं.)

होळकरवाडा (रंगमहाल)

चांदवड, नाशिक

श्री मंत सुभेदार मल्हारराव होळकर यांनी सन १७५०च्या सुमारास उत्तरेत केलेल्या कामगिरीमुळे दिल्लीच्या मुघल बादशहाने चांदवडची जहागिरी होळकरांना दिली व त्याला पेशव्यांनी मान्यता दिली तेव्हापासून चांदवड परगण्यावर इंदोरच्या होळकर राजघराण्याची अधिसत्ता प्रस्थापित झाली. चांदवड खरे नावारुपास आले ते होळकरांच्या काळात. सन १७५०-१७६५ या कालावधीत सुभेदार मल्हारराव होळकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली ‘राणी अहिल्यादेवी होळकर’ यांनी चांदवड शहरातील किल्ले सदृश्य नवीन होळकरवाडा (रंगमहाल) बांधला. तसेच या वाड्याबरोबर संपूर्ण चांदवड भोवती काळी तटबंदी व सात वेशींचा ही निर्माण केला.

पाहण्याची ठिकाणे :

वाड्याच्या आतील होळकरकालीन लाकडी नक्षीकाम व रंगचित्र, राणी अहिल्यादेवी होळकर यांचे २५० वर्षांपूर्वीचे मूळ चित्र पिंड व तलवार सोबत, राणी अहिल्यादेवी होळकर यांचा राजमहाल, राणी अहिल्यादेवी यांची राजगादी, चिरेबंदी दगडात बांधलेली प्रचंड मोठी बारव (विहीर), किल्ले चांदवड व त्यावरील टांकसाळ, किल्ले धोडप, श्री चंद्रेश्वर महादेव मंदिर, श्री रेणुकामाता मंदिर, श्री खंडोबा मंदिर, श्री इच्छापूर्ती गणेश मंदिर, श्री कालिकामाता मंदिर.

माहिती :

सह्याद्रीच्या पर्वतरांगेत मुंबई—आग्रा महामार्गावर वसलेल्या चांदवड शहराला

हसती दुनिया
नोव्हेंबर २०२२

ऐतिहासिक वारसा असून येथेच होळकरकालीन कलेचा एक सुंदर अविष्कार म्हणजे चांदवडचा किल्ले सदृश्य होळकर वाडा म्हणजेच रंगमहाल. वाड्यामधील लाकडी कोरीव काम आजही लक्ष वेधून घेते. पूर्वीच्याकाळी हा वाडा होळकरवाडा म्हणून ओळखला जात असे, येथील दरबार हॉलमध्ये असणाऱ्या रंगीत चित्रांमुळे याला रंगमहाल असेही नाव पडले.

होळकरवाडा ही वास्तु चांदवडचे वैभव आहे. या महालाच्या मुख्य प्रवेशद्वारातून आत गेल्यावर सुरुवातीलाच मोकळा भूभाग लागतो. थोड्या अंतरावरच वाड्याच्या मुख्य इमारतीस सुरुवास होते. दर्शनी बाजूच्या दोहींकडून दोन जिने आहेत. ते दुसऱ्या मजल्यावरील दरबार सभागृहात जातात. या भव्य सभागृहात अनेक निसर्गचित्रे पशु—पक्षी, तत्कालीन महिला—पुरुष, मुले, त्यांची वेशभूषा अशी चित्रे आहेत. इतिहासकाळात न्यायदान व आस्थापनासाठी याच सभागृहाचा उपयोग केला

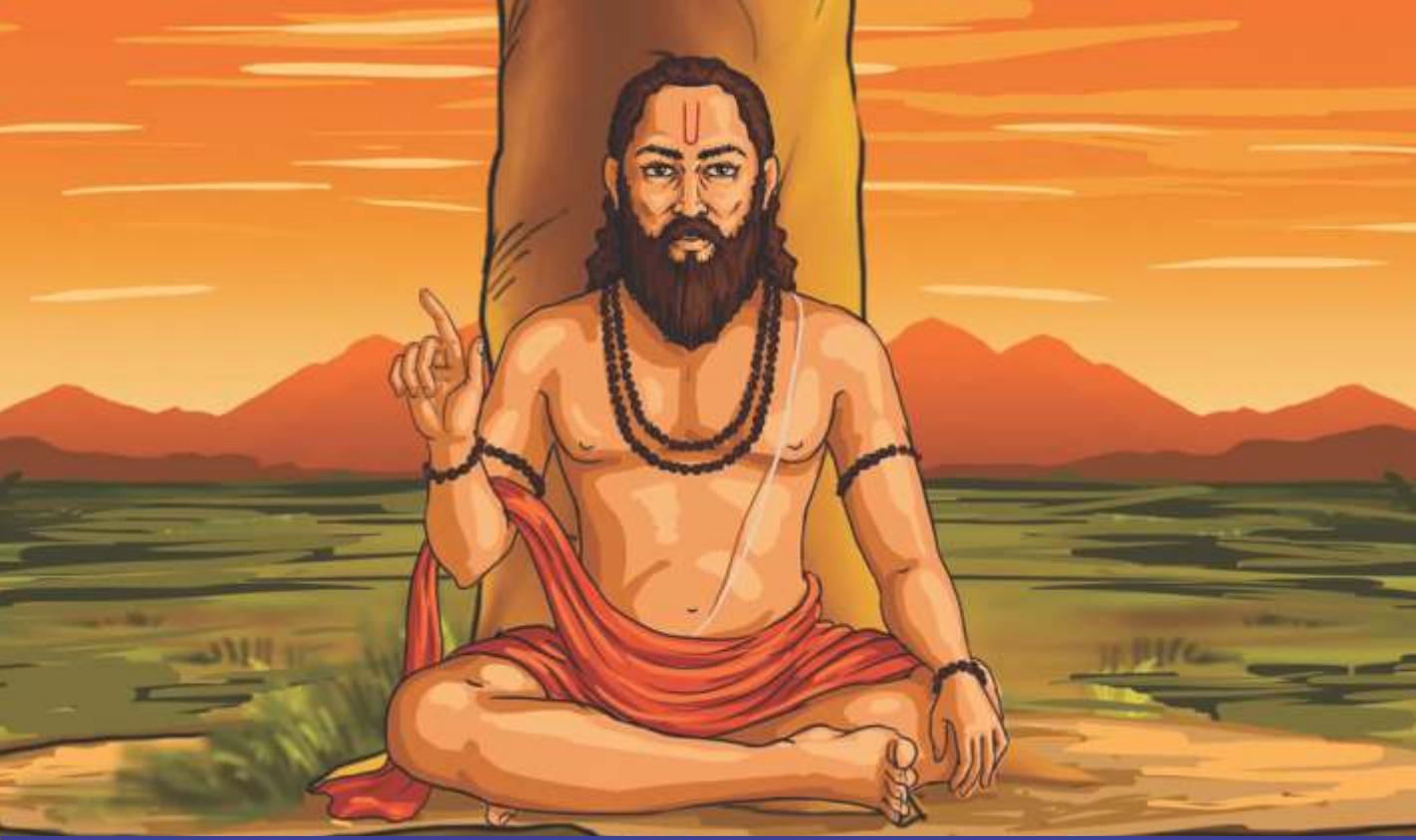
जात असे. काळाच्या ओघात काही जुने वाडे, वेशी आणि तटबंदी पडून गाव विस्तारलेलं असलं तरीही आज दोन—तीन वेशी आपल्याला बघायला मिळतात. होळकरवाडा (रंगमहालाचे) प्रवेशद्वार

आजूबाजूला दोन भव्य बुरुज, तटबंदी आणि मध्यभागी उंच असं दगडी प्रवेशद्वार. रंगमहाल इतका मोठा आहे, की अगदी जवळजवळ पुण्याच्या शनिवारवाड्याएवढा असेल याची आपल्याला कल्पनाही नसते. उत्तरेकडे तोंड असलेल्या प्रवेशद्वाराची कोरीव कमान, छोट्या खिडक्या, आत पहारेदाराच्या खोल्या आणि वर अंबारीसारखे घुमट असलेली तटबंदी असा रंगमहालाचा रुबाबदार थाट दिसतो.

प्रवेशद्वाराचा लाकडी दरवाजा आजही शाबूत असून तो ही वैशिष्ट्यपूर्ण पद्धतीने घडविलेला दिसतो. परकीय आक्रमण झाल्यास दरवाजा हत्तीच्या धडकेने तोडला जाऊ नये म्हणून त्यावर लांब व टोकदार असे लोखंडी खिळे बसविलेले दिसतात. दरवाजाच्या भव्यतेवरुन आतल्या रंगमहालाचा पसारा किती असावा याचा अंदाज येतो. आत प्रवेशताच समोर मुख्य महाल नजरेत पडतो. मुख्य इमारतीत आत गेल्यावर लाकडाचे भव्य खांब त्यावरील नक्षीकाम, गोलाकार कमानी, बारीक कलाकुसरीची वेलबुट्टी, लाकडाला कोरुन कलेल्या जाळीच्या भिंती असं किती बघावं नि किती नाही असं होतं.

आत गेल्यावर आपण महालाच्या मध्यभागी असलेल्या मोकळ्या चौकात येऊन पोहोचतो. हा जवळपास ६५ बाय ६५ फूट

(पान ३५ वर)

समर्थ दर्शन : भाग - ११

मंदिरं उभारण्याचे कारण

ए कदा समर्थाना खीर खायची तीव्र इच्छा झाली. ती खाल्ल्यानंतर आपण जिभेचे चोचले पुरवले या गोष्टीची त्यांना स्वतःचीच घृणा वाटली. खाण्याच्या वासनेला जिंकण्यासाठी त्यांनी उलटी करून पुन्हा ती भक्षण केली. अशा प्रकारे आपल्या वासनेवर अंकुश मिळवला.

त्यांनी बारा वर्ष कठोर उपासनेत व्यतीत केली. वयाच्या चोवीसाव्या वर्षी त्यांना आत्मसाक्षात्कार झाल्याचे सांगितले जाते. पुढे कठोर तपश्चर्येनंतर बारा वर्ष त्यांनी भारत भ्रमण केलं. ते अवघा हिंदुस्थान फिरले. तेथील लोक

स्थितीचे निरीक्षण केले. त्यादरम्यान ते हिमालयात गेले. तेथे त्यांना प्रभू रामचंद्रांचे दर्शन घडले. देहाबदलची आसक्ती नाहिशी झाली. पुढे भ्रमण करत असताना शिखांचे सहावे गुरु ‘गुरु हरगोविंदसिंहजी’ यांच्याशी त्यांची भेट झाली. त्यांच्या समवेत अमृतसर येथील सुवर्ण मंदिरात त्यांनी दोन महिने वास्तव्य केलं.

समर्थ हे निसर्गप्रेमी होते. त्यांनी आपल्या निवासाच्या ज्या जागा निवडल्या त्या सर्व निसर्गरम्य होत्या. आजही

हसती दुनिया
नोव्हेंबर २०२२

चाफळ, शिवथरघळ, सज्जनगड आणि समर्थाच्या वेगवेगळ्या घळी पाहण्यासाठी तरुणांची गर्दी उसळते. दोन वर्ष सज्जनगडावर राहिल्यानंतर ते शिवथरघळीत आले. तेथे त्यांनी ‘श्रीमत दासबोध’ नावाचा मुख्य ग्रंथ लिहिला. या ग्रंथात समर्थानी प्रपंच, राजकारण, संघटन, व्यवस्थापन व्यवहारचातुर्य, व्यक्तिमत्त्व विकास, सभ्यता, शिष्टाचार, मूर्ख लक्षण अशा अनेक गोष्टींचा अंतर्भाव केला. जगातील अनेक भाषांमध्ये दासबोध या ग्रंथाचा अनुवाद झालेला आहे.

समर्थाना अंगापूरच्या डोहात दोन मूर्ती सापडल्या होत्या. एक श्रीरामचंद्रांची आणि दुसरी तुळजाभवानीची. त्यातील श्रीरामाची मूर्ती त्यांनी चाफळला आणि तुळजाभवानीची मूर्ती सज्जनगडावर स्थापन केली. समर्थानी मारुती, श्रीराम व तुळजाभवानी या देवतांची मंदिरे समाजातील परिस्थिती पाहून स्थापन केली. त्याकाळी श्रीरामांच्यासारखे एकवचनी, एक पत्नी, तपी—त्यागी तसेच हनुमंतासारख्या स्वामीनिष्ठ आणि बलदंड तरुणांची स्वराज्याला गरज होती म्हणून तसा आदर्श निर्माण करण्यासाठी त्यांनी ठिकठिकाणी श्रीरामाची व हनुमंताची मंदिरं उभारली. समाजामध्ये धर्माच्या आणि माता भगिनींच्या रक्षणासाठी युवकांमध्ये जागृती निर्माण केली. ठिकठिकाणी मठ स्थापन केले. स्त्रियांनाही भक्तीचा समान अधिकार दिला.

क्रमशः

होळकर वाडा

(पान ३२ वरून)

एवढा चौक असून त्याच्या अवतीभोवती नजर फिरविल्यास लाकडावर किती बारीक आणि देखणं नक्षीकाम होऊ शकतं याचा प्रत्यय येतो. खुल्या चौकाच्या चारही बाजूंना वेगवेगळी दालनं, त्या दालनांचे लाकडी खांब आणि त्या खांबांच्या वरच्या भागावर काष्ठशिल्प, आडव्या तुळईवरच्या बारीक वेलबुट्टी आणि असे कोरीव लाकडी खांबांचे एकावर एक तीन मजले असा हा भव्यदिव्य सेटच उभारलेला आहे.

या काष्ठशिल्पात आपल्याला अनेक वेगवेगळी फुलं, पोपट, मोर इ. पक्षी तसंच हत्ती, सिंह, वानर अशा अनेक प्राण्यांच्या कलात्मक प्रतिमा कोरलेल्या दिसतात. रंगमहालाच्या भिंतीही जुन्या विटांच्या आणि दगडी बनावटीच्या भक्कम अशा बनविलेल्या आहेत. संपूर्ण बांधकाम चुन्यात केलेलं आहे. या मध्यभागाच्या चौकात आपण या सर्व कलात्मकतेत हरवूनच जातो. इथं दर्शनी भागातल्या एका दालनात होळकरांची राजगादी ठेवलेली असून राजमाता राणी श्रीमंत अहिल्यादेवी होळकर जेव्हा चांदवड येथे येत तेव्हा याच राजगादीवरून न्यायनिवाडा करत असत तसेच होळकरवंशीयांचे जुने फोटोही याच दालनात लावलेले आहेत. हल्लीच इथं अहिल्यादेवींच छोटे स्मारक बसवून त्यासमोर कारंजा बसवून थोडं सुशोभिकरणही केलेलं आहे.

वाड्याच्या पाठीमागे घोड्यांची पाग व पाण्याच्या सोयीसाठी निर्माण केलेली भव्य बारव स्थित आहे. ही बारव तीन मजली खोल आहे. मुळातच चांदवड शहर हे बारावांसाठी प्रसिद्ध आहे.

हसती दुनिया
गोळेंबर २०२२

आरोग्यदायी हळद

हळद ही हरिद्रा, कांचनी, पीता, अरशीन आदी नावांनी ओळखली जाणारी औषधी वनस्पती आहे. हळदीत आढळून येणारा करक्युमिन नावाचा घटक याला पिवळा रंग देतो.

- अंटिसेप्टिकशिवाय हळदीत अँटीबॉक्टेरियल आणि अँटी-इफ्लेमेटरी प्रॉपर्टीज असतात. त्यामुळे हळद त्वचेसाठी उपयुक्त आहे.
- हळद अँटिऑक्सीडंटचे काम करते. त्यामुळे त्वचेवरील सुरकुत्या किंवा इतर समस्यांपासूनही बचाव होतो.
- टाचांच्या भेगा बुजवण्यासाठी हळद रामबाण आहे. तीन चमचे हळदीत खोबरेल तेल टाकून लेप तयार करावा. तो आंघोळ करण्याच्या १० मिनिटे आधी टाचांच्या भेगावर लावावा.
- मधुमेह रुग्णांसाठी हळद हे औषधापेक्षाही जास्त गुणकारक आहे. मधुमेह असणाऱ्या लोकांनी दररोज गरम दुधात हळद टाकून दूध प्यावे. हळदीमध्ये वातनाशक गुण असल्यामुळे मधुमेहाची समस्या असणाऱ्यांना याचा चांगलाच फायदा होतो. आवळ्याचा रस, हळद आणि मध एकत्र करून प्यायल्याने मधुमेहाच्या रुग्णाला आराम मिळू शकतो.
- कॅन्सरपासून नेहमीसाठी दूर राहायचे असेल तर जेवणात हळदीचा जास्त वापर करा. अमेरिकन रिसर्चनुसार हळदीमध्ये करक्युमिन नावाचे तत्त्व आढळून येते. या तत्त्वामुळे कॅन्सर कोशिका नष्ट होतात आणि शरीराचा कॅन्सरपासून बचाव होण्यास मदत होते.
- दुधात हळद मिसळून दूध देण्याचीही आपल्याकडे प्रथा आहे. असे केल्याने जखम भरून यायला मदत होते. हळदीचा लेप दिल्याने वेगाने जखम भरून येते.
- सर्दी-खोकला झाल्यास दुधात हळद घालून पिण्यास सांगितले जाते. अद्रक आणि एक चमचा हळदीच्या रसात मध मिसळून प्यायल्याने सर्दी-खोकला बरा होण्यास मदत मिळते.

सद्गुरुच्या बागेमधली फुले

सानसानुली निर्मळ सुंदर, बालसंगतची मुले
सद्गुरुच्या बागेमधली, उमलणारी फुले

ज्ञानरूपी गुलाब उमलले
अनु सतकर्माची कळी
मनमोगरा अंतरी फुलला
बहरे आनंद कळी
अध्यात्माचे कमळ फुलले
संत सरोवर जळी
प्रेमरसाने न्हाऊन गेली
बकुल फुले आगळी
मानवतेचे उपवन हे आहे, सर्वासाठी खुले
सद्गुरुच्या या बागेमधली, उमलणारी फुले

सद्गुरुच्या बागेत होते
परमेशाचे ज्ञान
रूप प्रभूचे सहज वेधते
बाल मनाचे ध्यान
गीत विचार अनु अभंगाचे
करती ते रसपान
हरिभक्तीच्या मकरंदाची
साठवण होते छान
सद्गुणाचे ग्राहक होऊनी, सन्मार्ग टाकती पाऊले
सद्गुरुच्या बागेमधली, उमलणारी फुले

— मंगेश धारणे, कर्जत

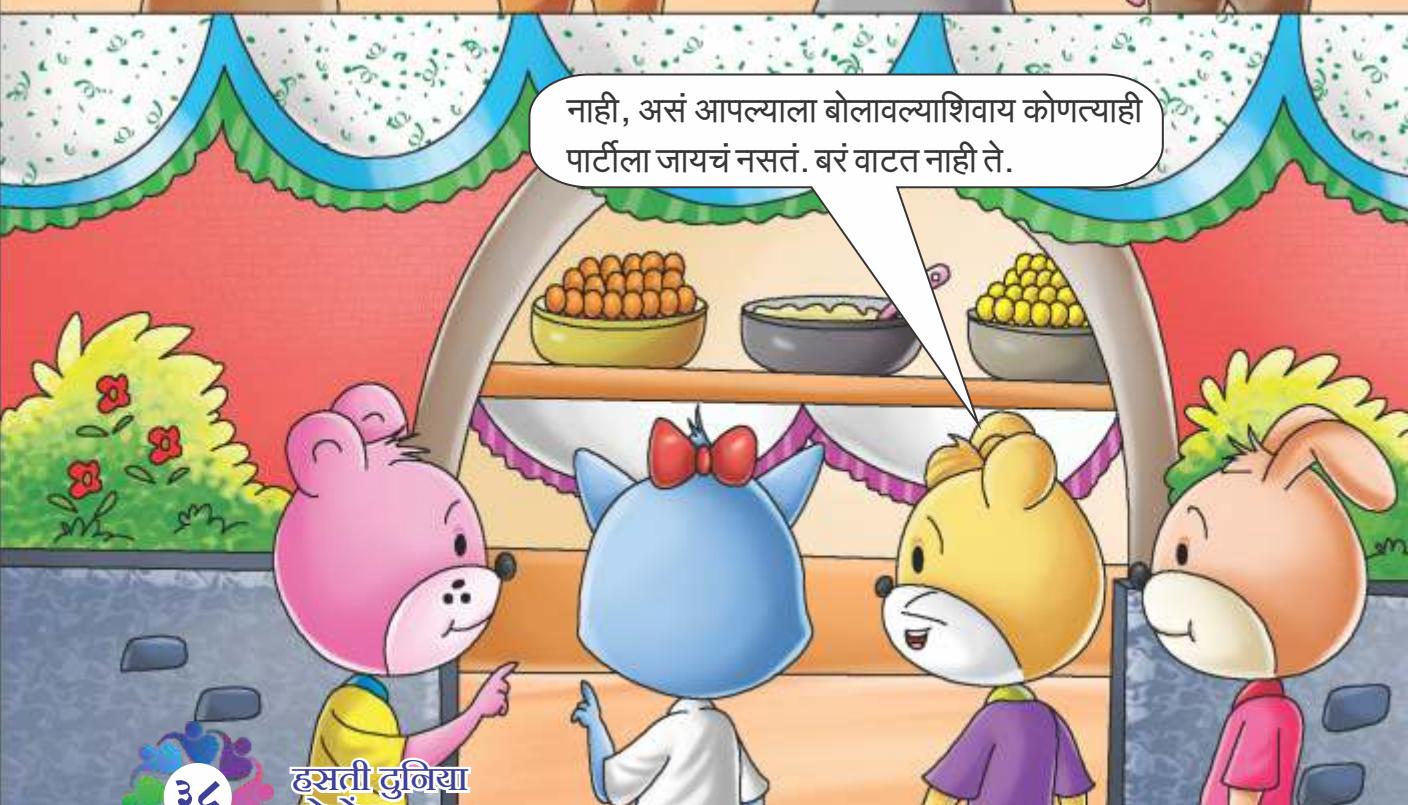
किट्टी

चित्रांकन व लेखन :
अजय कालडा

आज समोरच्या पार्कमध्ये एक पार्टी आहे. चला आपण सर्वजण तिथे जाऊया. खूप काही खायला मिळ्ले.

नाही, असं आपल्याला बोलावल्याशिवाय कोणत्याही पार्टीला जायचं नसतं. बरं वाटत नाही ते.

घाबरट चिंदू! जा तू जाऊन कुठेतरी एका
कोपन्यात बस. आम्ही तर सर्वजण जाणार.

वा! गुलाबजामुन, रसमलाई, खीर. इथे
तर सर्व माझ्या आवडीचे पदार्थ आहेत.

चला, लवकर लवकर खायला
कसं मिळेल याचा मार्ग काढूया.

बापरे! आपली चोरी पकडली गेली.
आता खूप मार खावा लागणार.

अरे काय चाललय इथं ?

पळा, पळा इथून लवकर ते आपल्याला मारायला येत
आहेत. आपल्यापर्यंत ते पोचायला नकोत.

हा! हा! बहादुर किड्टी, पदार्थ खाल्ले
की मार? व्यायाम तर फार चांगलाच
झाला पळून-पळून. हा! हा! हा!

मला माफ कर चिंटू, मी तुला घाबरट म्हटलं.
परंतु मला आज कळलं की, बोलावल्याशिवाय
कोणाच्याही पार्टीला जायचं नाही.

श्री संत सेना न्हावी

सं त सेना यांचा जन्म मध्य प्रदेशातील बांधवगड येथे पिता श्रीचंद आणि माता सुशीला यांच्या घरी झाला. सेना यांचे वडील व्यवसायाने नाभिक होते. वडिलांप्रमाणेच सेना देखील दाढी-कटिंग करण्यात प्रवीण झाले होते. अनेक जण सेना यांच्याकडे दाढी कटिंगसाठी ये त, त से च त्यांच्या भजन—कीर्तनालाही गर्दी करीत. सेना यांनीही वडिलांप्रमाणे रामानंद स्वामी यांचे शिष्यत्व पत्करले.

सेना यांची कीर्ती बादशहापर्यंत पोहचली. त्याने सेना यांना बोलावून घेतले व आपल्याकडे नोकरीस ठेवले.

एके दिवशी सेना पांडुरंगाची पूजा करत बसले होते. बादशहाने त्यांना तीन—चार वेळा बोलावणे पाठवले; परंतु त्यांच्या पत्नीने ते घरात नाहीत असे सांगितले. सेना यांचा द्वेष करणाऱ्या शेजाऱ्याने मात्र बादशहाचे कान भरले, की सेना न्हावी घरातच असून देवपूजा करत बसला आहे. हे ऐकून बादशहाला क्रोध आला. त्याने सेवकांना आज्ञा दिली, की सेनाला हात—पाय बांधून नदीच्या वाहत्या प्रवाहात फेकून द्या.

पांडुरंग सेना न्हावी यांचं रूप घेऊन बादशहासमोर गेला. त्यांना पाहताच बादशहाचा राग शांत झाला. बादशहा दाढी करण्यासाठी खुर्चीवर बसला असताना खाली

वाटीतील तेलात त्याला पांडुरंगाचं प्रतिबिंब दिसलं. मात्र वर पाहिलं की सेना न्हावी दिसू लागे. वाटीतील ते रूप पाहून बादशहा अगदी देहभान हरपला. त्याने सेना बनलेल्या पांडुरंगाच्या हाती ओंजळभर सोन्याच्या मोहरा दिल्या. पांडुरंगाने त्या सेना न्हावी यांच्या घरी नेऊन ठेवल्या.

बादशहाच्या डोळ्यासमोरुन पांडुरंगाचं ते रूप काही केल्या जाईना. दुपारच्या वेळी त्याने सेना न्हावी यांना बोलावून घेतलं आणि सांगितलं, की सकाळी मला जे साजिरं रूप दाखवलं, ते पुन्हा दाखव. हे ऐकून सेना आश्चर्यचकित झाले. ते समजून गेले की सकाळी आपण तर आलो नव्हतो. म्हणजे पांडुरंग आपलं रूप घेऊन बादशहाची दाढी करून गेला. सेना यांनी मनोमन पांडुरंगाचा धावा केला. बादशहाला वाटीतील तेलात पुन्हा ते साजिरं रूप दिसू लागलं. या चमत्कारामुळे बादशहा विरक्त होऊन श्री हरीचे भजन करु लागला. सेना यांना खूप आनंद झाला.

पुढे महाराष्ट्रात येऊन त्यांनी पंढरपूरला पांडुरंगाचे दर्शन घेतले. सर्व संत महात्म्यांच्या समाधींचे दर्शन घेत ते पुन्हा बांधवगडला परतले आणि तिथेच त्यांनी समाधी घेतली.

स्पष्टवक्ते आणि सत्यवचनी स्वामीजी

भा रतामधील बरेच संस्थानिक हे स्वामी विवेकानंदांच्या तेजस्वी व्यक्तिमत्त्वाने प्रभावित झाले होते. म्हैसूरचे महाराज चामरेंद्र वाडियार हेही इतर संस्थानिकांप्रमाणे स्वामीजींचे गुणग्राहक होते. स्वामीजींशी त्यांचे अतिशय जिहाळ्याचे आणि मैत्रीपूर्ण संबंध होते.

दक्षिण भारतात भ्रमंती करत असताना स्वामीजी म्हैसूरच्या राजाच्या राजमहालात अतिथी म्हणून आले होते. एके दिवशी स्वामीजी आणि महाराज आपल्या दरबाऱ्यांसोबत चर्चा करत बसलेले होते. सामाजिक, राजकीय विषयांवर चर्चा रंगली होती. त्यावेळी महाराजांनी सहजपणे स्वामीजींना विचारले स्वामीजी, म्हैसूरच्या दरबाऱ्यांबद्दल आपल्याला काय वाटत? सारे दरबारी त्याठिकाणी उपस्थित होते आणि सर्वांना हे देखील माहीत होतं, की स्वामीजी सत्यवचनी आणि स्पष्टवक्ते आहेत. स्वामीजी संकोच न करता स्पष्ट म्हणाले, दरबारी हे तर कुठेही गेले तरी दरबारीच असतात.

स्वामीजींना काय म्हणायचं होतं हे सगळ्यांना उमगलं होतं. दरबारी हे जनतेचे सेवक नसून प्रत्येक ठिकाणी आपल्या अधिकाराचा वापर करून जनतेला लुबाडतात हा भाव त्यांनी परखडपणे त्या विधानातून मांडला आहे, हे समजण्याइतपत महाराज सूझ होते. तरीसुद्धा आपल्या दरबाऱ्यांची पत—इभ्रत शाबूत राहावी म्हणून महाराज म्हणाले, अहो माझे दिवाण तर अत्यंत विश्वासू आणि बुद्धिमान आहेत, ते नेहमी राजहित आणि जनहित जपत असतात. त्यावर स्वामीजी म्हणाले, महाराज!

दिवाण हा तर राज्याला लुट्ट असतो. खरं बघितलं तर ब्रिटिश सरकारचा दिवाण हा तर एक राजकीय प्रतिनिधीच असतो ना?

स्वामीजींच्या स्पष्टवक्ते पणामुळे वातावरण गंभीर झाले आहे हे महाराजांच्या लक्षात आलं. त्यांनी विषय बदलून टाकत स्वामीजींना आतल्या दालनात नेले आणि म्हणाले, स्वामीजी! अतिस्पष्टवक्तेपणा हा कधी कधी घातक ठरतो. आपण दरबारी माणसांबद्दल जे बोलत होतात ते थांबवलं नाही तर कोणीतरी आपल्यावर गुपचूप विषप्रयोगही करेल अशी मला भीती वाटते.

हे ऐकून स्वामीजी क्रोधीत झाले. ते म्हणाले, महाराज! मरणाच्या भीतीनं मी काय असत्य बोलावं? उद्या म्हैसूरच्या युवराजाने जरी मला महाराजांबद्दल मत विचारलं, तरी मी खरं तेच सांगेन. उगाच नसलेले गुण सांगून खोटीखोटी स्तुती का करावी? आणि तसं जर तुम्हाला वाटत असेल तर ते शक्य नाही आणि विषप्रयोगाचं म्हणाल, तर या संन्याशाला मृत्यूची भीती कधीच वाटली नाही.

महाराजांनी स्वामीजींची क्षमा मागितली. स्वामीजींच्या स्पष्टवक्तेपणाबद्दल त्यांच्या मनात आदर अधिकच वाढला. त्यांनी स्वामीजींचा आशीर्वाद घेत त्यांना प्रेमाने निरोप दिला. असे होते स्वामीजी!

ते कधीही कुणाच्या पाठीमागे त्यांची टीका करत नसत. उलट ती व्यक्ती हजर नसतांना त्याच्या गुणांचं कौतुकच करत आणि दोषांकडे दुर्लक्ष करत.

संग्राहक : सुकदेव पाटील

हसती दुनिया
गोळेंबर २०२२

कथा

सर्वश्रेष्ठ दान

भू दान चळवळीचे प्रणेते विनोबाजी भावे हे चळवळीच्या निमित्ताने एका लहानशा गावात थांबले होते. गावातील प्रत्येक जण आपापल्या परीने विनोबाजींच्या चळवळीला मदत म्हणून काही ना काही दान देत होता. तेवढ्यात एक वृद्ध आजीबाई त्यांच्याकडे आल्या आणि म्हणाल्या, महाराज माझ्याकडे दोन गाई आहेत. मी तर एकटीच आहे. तेव्हा त्या दोन गाईपैकी एक गाय मी दान देते. तिचा तुम्ही स्वीकार

कराल का? विनोबाजी म्हणाले, अवश्य करु; परंतु ती गाय मी सोबत घेऊन जाणार नाही. या गावात जर कोणी गरजवंत असेल तर त्याला ती देऊ या असे म्हणून त्यांनी एका गरजवंताला ती गाय दिली.

दुसऱ्या दिवशी त्या आजीबाई पुन्हा आल्या आणि म्हणाल्या, महाराज! माझ्या दोन झोपड्या आहेत. मला एकटीला एक झोपडी पुरेशी आहे. तेव्हा ज्याला कोणाला

(पान ४६ वर)

४४
हसती दुगिया
नोव्हेंबर २०२२

कथा

कंजूष पिता

ए का आलिशान सोसायटीमध्ये शेठ धनीराम नावाचे व्यापारी राहत होते. धनीरामशेठ श्रीमंत होते; परंतु सोसायटीत होणाऱ्या कुठल्याही कार्यक्रमासाठी ते वर्गणी देत नसत. मग गणपती उत्सव असो, दहीहंडी असो किंवा नववर्षाची पार्टी असो, त्यांनी कधीही वर्गणी दिली नाही. एवढंच काय पण मंदिराच्या बांधकामासाठी किंवा एखाद्या वास्तुसाठी कोणी वर्गणी मागायला आलं तर तिथेही ते वर्गणी देत नसत.

त्यामुळे संपूर्ण सोसायटीत ते कंजूष शेठ म्हणूनच ओळखले जात. धनीरामजींना एक मुलगा होता. त्याला आपल्या वडिलांचे हे वागणे अजिबात आवडत नसे. कारण वडिलांनी त्याला देखील कुठल्याही मौजमजेसाठी किंवा उधळपट्टी करण्यासाठी कधीही पैसे दिले नाहीत. ते म्हणत आधी कष्ट करा, कमवायला शिका आणि मगच खर्च करा. धनीरामजींच्या मुलाला आपल्या पित्याच्या कंजूषपणाचा खूप राग येई.

एके दिवशी शेठ धनीरामजींचा मृत्यू झाला. आता आपल्या पित्याच्या अंत्ययात्रेला तरी कोण येणार? शेठजींच्या मुलाला काळजी वाटू लागली. कारण त्यांनी कधीच कोणाला दान-दक्षिणा किंवा वर्गणी दिली नाही. त्यामुळे सगळ्यांचाच त्यांच्यावर रोष होता; परंतु जेव्हा धनीरामशेठजींच्या मृत्यूची बातमी आजूबाजूच्या परिसरात पसरली तेव्हा मोठा जनसमुदाय मोठमोठ्याने आक्रोश करत, रडत जमा झाला. धनिरामशेठजींचा मुलगा आणि त्यांच्या सो सायटीतील सगळे रहिवासी आश्चर्यचकित झाले, की हे लोक एका कंजूष माणसासाठी का बरं रडत आहेत?

त्यांच्या मुलाने त्या लोकांना विचारले, तुम्ही का बरं रडत आहात? ते सांगू लागले, की आमचा पालनहार गेला. एकेक जण आपली कहाणी सांगू लागला. शेठजींनी कोणा निराधार मुलाला शिक्षणासाठी मदत केली, तर कुणा अनाथाला दत्तक घेऊन त्याच्या पालन पोषणाची जबाबदारी घेतली. काही गरीब मुलींची लग्न लावून दिली. दिव्यांगांना व्यवसाय सुरु करून दिले. ही सारी गाथा प्रत्येकाने ऐकवली. सारे शेठजींच्या गुणांचे गोडवे गात रडू लागले. तेव्हा सान्या सोसायटीच्या रहिवाशांना आणि शेठजींच्या मुलालाही कळले, की आपले पिताजी कंजूष नव्हते तर पैसा सत्कारणी कसा लावावा, योग्य ठिकाणी मदत कशी करावी हे त्यांना चांगलं ठाऊक होतं. दीनदुबळ्यांमध्ये देव पाहणारे होते. अन्यथा नावासाठी मोठमोठ्या देणग्या देणारे, देवाधर्माच्या नावाने देणग्या देत मोठेपणा मिरवणारे दानशूर अनेक

असतात; परंतु खन्या अर्थाने सत्पात्री दानधर्म करणारे विरळेच असतात.

आपल्या वडिलांचा मोठेपणा बघून त्यांचा मुलगा म्हणाला, “पिताजी तुम्ही तर खरोखरच कंजूष निघालात. एवढ्या मोठ्या परोपकाराच्या कार्यात तुम्ही आम्हाला सहभागी करून घेतलं नाही. लोकनिंदा सहन करत एकटेच परोपकार करत राहिलात. डोंगराएवढं कार्य करूनही कणभरही अभिमान मनी धरला नाही.”

सर्वश्रेष्ठ दान

(पान ४४ वरुन)

घर नाही त्याला मी माझी झोपडी व्यायला तयार आहे. विनोबाजी म्हणाले, ठीक आहे. गावात एक बेघर असलेल्या व्यक्तीला त्यांनी आजीबाईची झोपडी राहायला दिली आणि सांगितले, की या झोपडीमध्ये तुम्ही राहायच; परंतु या आजीबाई जीवंत आहेत तोपर्यंत त्यांचा सांभाळ करायचा. त्यावर आजीबाई म्हणाल्या, महाराज! ही झोपडी मी गरजवंताला सेवा म्हणून दिलेली आहे. त्याचा मोबदला मला नको आहे. माझ्या झोपडीच्या बदली त्याने माझा सांभाळ करायची अट घातली तर मग ती माझी सेवा पूर्ण कशी होणार? आजीबाईचा हा दानशूरपणा पाहून विनोबाजी स्वतः तिच्या चरणी नतमस्तक झाले आणि म्हणाले, की दान द्यावे ते असे! कोणत्याही प्रकारची अपेक्षा न ठेवता दिलेले दान हेच सर्वश्रेष्ठ दान आहे.

सामाजिक ज्ञान

१) पंडित नेहरुंनी लिहिलेला ग्रंथ कोणता?

- अ) गीतारहस्य
- ब) १८५७ चे स्वातंत्र्यसमर
- क) डिस्कवरी ऑफ इंडिया
- ड) अग्निपंख

२) १ नोव्हेंबर २००० रोजी कोणते नवे घटक राज्य निर्माण झाले?

- अ) छत्तीसगढ
- ब) झारखंड
- क) तेलंगाना
- ड) अरुणाचल प्रदेश

३) भारतीय संसदेची किती सभागृह आहेत?

- अ) ३
- ब) ४
- क) ९
- ड) २

४) ऑलिंपिकच्या प्रतीकातील पाच रिंगा काय दर्शवतात?

- अ) पर्वत
- ब) खंड
- क) महासागर
- ड) नद्या

५) भगवान बुद्धांचे महानिर्वाण कुठे झाले?

- अ) लुंबिनी
- ब) बोधगया
- क) कुशीनगर
- ड) कपिल वस्तू

६) ८ नोव्हेंबर २०१६ रोजी पंतप्रधान नरेंद्र मोदींनी देशासाठी कोणता मोठा निर्णय घेतला होता?

- अ) नोटबंदी
- ब) दारुबंदी
- क) जी एस टी
- ड) ३७० कलम रद्द

७) निद्रानाश हा रोग कोणत्या जीवनसत्त्वाच्या अभावी निर्माण होतो?

- अ) अ
- ब) ब
- क) क
- ड) उ

८) महाभारतातील शकुनी व दुर्योधन यांचे आपसातील नाते काय?

- अ) काका—पुतण्या
- ब) आजोबा—नातू
- क) सासरा—जावई
- ड) मामा—भाचा

९) पाण्याची खोली मोजण्यासाठी कोणते तंत्रज्ञान वापरतात?

- अ) सोलार
- ब) सुपरसोनिक
- क) सोनार
- ड) अल्ट्रासोनिक

१०) समालखा येथे होणाऱ्या ७५ व्या निरंकारी संत समागमास कोणता समागम म्हणतात?

- अ) अमृत महोत्सवी
- ब) सुवर्ण महोत्सवी
- क) हीरक महोत्सवी
- ड) रजत महोत्सवी

उत्तरे इतरत्र

कॉर्मन कॉर्प

गो ड्या पाण्यात जगात बहुतेक सर्वत्र आढळणारा हा मासा आहे. गोल्डफिश माशाशी त्याचे बरेच साम्य आढळते. हा मासा सायप्रिनिडी कुळातील आहे. आशिया आणि पूर्व युरोप ही त्याची मूळ स्थाने आहेत. जगातील काही भाग सोडला तर इतर ठिकाणच्या वातावरणात तो जगू शकतो. यांच्यातील एक जात ही मूळ चीन आणि जपान मधील आहे. या माशाची लांबी ५ फुटापर्यंत असून वजन ३७.३ कि. ग्रॅम इतके असते. याच्या अंगावर खवले असून डोळे मोठे असतात. याची आयुष्य मर्यादा ६५ वर्षापर्यंत असते. हा मासा कळपाने राहाणारा असून कमीत कमी पाच किंवा त्याहीपेक्षा जास्त अशा

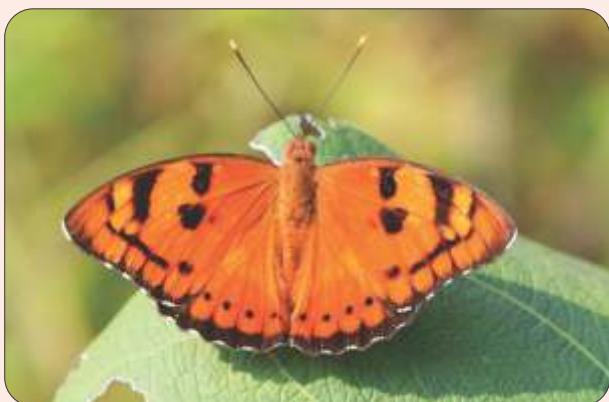

कळपाने तो पाण्यात फिरत असतो. ३५ अंश ते ८५ अंश तापमानाच्या वातावरणात तो राहातो. कॉर्मन कॉर्प हा मासा बहुतेक करून शाकाहारी आहे. पान वनस्पती, फंगस हे त्याचे खाद्य आहे. पण यातील काही जाती किंडे आणि मृदूकाय प्राणी सुद्धा खातात. या माशांचे वैशिष्ट्य म्हणजे यांची मादी एका वेळेला तीन लाख अंडी घालते. हा मासा १८३१ मध्ये अमेरिकेतून सर्व जगभर आणला गेला. या माशाच्या विक्रीचा व्यवहार हा काही कोटी रुपयांचा आहे. कारण फूडफिश म्हणून याचा उपयोग सर्व ठिकाणी होतो

-संग्राहक : स्वप्निल वि.हाटवळ

नेत्रसुखद रंगाचं बैरोनेट

बैरोनेट हे आपल्याकडे पावसाळ्यात आणि त्यानंतरच्या काळात दिसणारं फुलपाखरु. गर्द केशरी रंग ही त्याची खासियत आहे. या फुलपाखराचा आकार मध्यम असून, त्याच्या पंखांचा विस्तार हा साधारणतः ६० ते ७० मिलीमीटर एवढा असतो. याचे पुढच्या बाजूचे पंख गडद भगव्या रंगाचे असतात आणि त्यावर काळ्या रंगाची, वळणदार नक्षी असते. याच्या पंखाची खालची बाजूदेखील केशरी रंगाचीच असते; पण हा रंग काहीसा फिकट असतो. या पंखांवर अतिशय बारीक अशा काळ्या व लाल ठिपक्यांची नक्षी असते. तसंच या भागात पांढऱ्या रंगाचे दोन मोठे चट्टेसुधा असतात. या पंखांवर पांढऱ्या - निळसर रंगाची झळाळी असते, ज्यामुळे उन्हात उडताना हे पंख चमकदार दिसतात. या फुलपाखराच्या स्पृशा काळ्या रंगाच्या असतात व त्याची टोकं गडद पिवळ्या-केशरी रंगाची असतात. या प्रजातीतील

नर व मादी दोघंही एकसारखेच दिसतात. मात्र, यांच्या रंगांमध्ये थोडासा फरक दिसून येतो.

पावसाळ्याच्या महिन्यांत जंगलातील पायवाटांवर हे फुलपाखरु हमखास आढळतं. हिरव्या झाडीतील ही केशरी रंगाची उधळण आपलं लक्ष वेधून घेते. हे फुलपाखरु चंचल असल्याने याचं छायाचित्रण करणं वा त्याच्या जवळ जाणं जरा कठीणच असतं. याला स्पर्श करण्याचा प्रयत्न केल्यास ते लगेच थोडंसं पुढे जाऊन बसतं. सकाळच्या कोवळ्या उन्हात ही फुलपाखरं जास्त उडताना दिसतात आणि एखाद्या फांदीच्या टोकावर बसून आजूबाजूला टेहाळणी करताना आढळतात. तसंच ही पुलपाखरं इतर फुलपाखरांना त्रास देत त्यांच्या पाठीमागे जलद उडत जातात व त्यांचा पाठलाग करून त्यांना पळवून लावतात. आपल्या क्षेत्राचं रक्षण करण्यात ही फुलपाखरं पटाईत असतात.

या फुलपाखरांना चिखलपान अतिशय प्रिय असल्याने उन्हाळ्याच्या काळात कोरडे ओढे, नाले यांच्या आसपास ही मोठ्या संख्येने आढळतात. या फुलपाखरांचा केशरी रंगाचा समूह पाहणं अतिशय नेत्रसुखद असतं.

-संग्राहक : अंकित चं. जाधव

रंग भरा

सामाजिक उच्चरि

१. क
२. अ
३. ड
४. ब
५. क
६. अ
७. ब
८. ड
९. क
१०. अ

शा

द्व

को

डे

१२१२

१म	ले	२शि	या				३आं
		लाँ		४आ			जो
५अ	६भं	ग		फ्रि			
		डा	७तु	का	रा	८म	
९का	र	गि	ल				ल्या
	ना		१०सी	ता	फ	११ल	
११य	का	दा					म
१२डो	के		१३स	हा			

॥ तू ही निरंकार ॥

पूर्ण सदगुरु निजभक्तांची सारी संकटे दूर करी ।

पूर्ण सदगुरु निजभक्तांवर कृपा दृष्टि उपकार करी ।

पूर्ण सदगुरु भक्त जनांची पापे सारी नष्ट करी ।

पूर्ण सदगुरु निजभक्तांची सर्व सुखाने झोळी भरी ।

पूर्ण सदगुरु निजभक्तांवर आले संकट दूर करी ।

पूर्ण सदगुरु भक्त जनांचे दुःख तापही दूर करी ।

शंकरसाव जाधव
मुखी, वाई तालुका

सर्वासाठी... सर्वकाही...
एकाच ठिकाणी...

लग्न बस्त्याची
खास सोय !

अविनाश शंकरसाव जाधव
प्रधारक, सातारा झोन

THE COMPLETE FAMILY SHOWROOM

मनमोहक साडया | ड्रेस मटेरिअल | मेन्स वेअर | चिल्ड्रन्स वेअर
| लेडीज वेअर | सुटींग शर्टींग | रेमण्ड सियारामचे विक्रेते

ऐ मन मेरे सुमिरण कर ले सुमिरण से सुख आयेगा । धोरेंगे न संकट तुझ को भवसागर तर जायेगा ।
दम दम पल छिन नाम का जो जन करता अमृत पान है । ऐसे जन को जग में सन्तो मिलता जीवन दान है ।

गुरु का जो यशगान करेगा यश दुनिया में पायेगा । गुरु की जै जै जो करता है उसकी होती जै जै कारा
उसकी भी महिमा होगी जो गुरु की महिमा नायेगा । गुरु की पूजा जो करता है उसको पूजे कुल संसार।

९९९, हरिहरेश्वर प्रतिक, आय.डी.बी.आय.बैंक शेजारी, ब्राह्मणशाही, वाई (जि.सातारा)
फोन नं. : 9766727262 / 8999859073

RNI No. MAH/MAR/2004/15105
Postal Regd. No. MCE/78/2022-2024
WPP Licence No. MR/TECH/WPP-164/East/2022-24
Publishing date on 1st of every month
Posted at Mumbai Patrika Channel Sorting Office,
Mumbai-400001 on dated 1st of every month

जनार्दन एच. पाटील
झोनल प्रमुख-नाशिक क्षेत्र

॥ नुही निरंकार ॥

ऑफिस : गाळा नं. १, ४, ६, ८ महावीर इंडस्ट्रियल इस्टेट,
नाशिंगी फाटा, विरार (पूर्व),
ता. पालघर, जि. ठाणे - ४०१३०५ (महाराष्ट्र)
कार्यालय : (०२५०) २५२७३२०/९८२२८८५५२६
ई-मेल : rajinustries2010@yahoo.in
janardanpatil6500@gmail.com
वेबसाईट : www.vijayaengineeringworks.com
www.rajindustries.net.in

मे. विजया इंजिनिअरिंग वर्क्स

मॅन्यु : स्पेशलिस्ट प्लास्टिक
इंजेक्शन मोल्ड आणि ब्लो मोल्ड
(घेर ओरम टाईप डाईज)

मे. राज इंडस्ट्रीज

बाबाजी कंस्ट्रक्शन्स

सिडको आणि सरकारमान्य प्राप्त १ रुम हॉल किंवदन, २ रुम हॉल किंवदन
दुकानाचे गाळे तसेच इन्डस्ट्रीअल गाळे कर्ज सुविधांसहित योग्य भावात मिळतील.

चनार्दन एच. पाटील
धर्मचित रा. पाटील

रामेश एच. पाटील
कुशल रा. पाटील